UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 41
SAMBATA 4 Octombrie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

FIŞIER

PRIN CUVANTUL **„spirit"**, nu înţeleg de fel o entitate metafizică; înţeleg aici, pur şi simplu, o **putere de transformare**, pe care o putem izola, distinge de toate celelalte, considerând numai anumite efecte împrejurul nostru, anumite modificări ale mediului, pe care nu le putem atribui decât unei acţiuni foarte diferită de cele ale energiilor cunoscute ale naturii; căci ea constă dimpotrivă în a opune aceste energii date una alteia, sau să le împletească.

Această opoziţie sau această coerciţie este astfel încât rezultă sau un câştig de timp, sau o economie a forţelor noastre proprii, sau o creştere de putinţe, sau de precizie, sau de libertate, sau de durată pentru viaţa noastră". (Paul Valéry, La politique de l'esprit).

Iată o definiţie foarte pozitivistă şi care uită că spiritul nu produce **civilizaţie** (aici e rolul inteligenţei), ci **cultură**.

SPIRITUL *a angajat pe om într'o aventură, care pare să se încăpăţânoze a se îndepărta din ce în ce de condiţiile sale iniţiale de viaţă, ca şi cum speţa aceasta ar fi dotată cu un instinct paradoxal..." Stop! Evrika, strigă creionul copiind fraza lui Valery: te-am prins: aici e problema: ce este acest instinct paradoxal? Creator pozitivist de bunuri tehnice? Dar să-l lăsăm să vorbească pe autorul cimitirului marin:*

EL INTRODUCE — continuă Valéry — alături de instincte le naturale, ale necesităţii vitale, o sumă de alte impulsii. El a creeat, mai ales, această nevoie atât de remarcabilă de a capitaliza experienţele, de a le reuni, de a le fixa, de a forma edificii de gândire, şi chiar de a le proiecta în afara prezentului, ca pentru a încerca să surprindă viaţa acolo unde ea nu este încă, de a o scoate de acolo de unde ea nu mai este". **(Idem).**

— Ei? ripostează creionul care notează: Ei? Tot putere de transformare a energiilor date, mai este atunci spiritul? El produce, **în cazul acesta, transformă adică, sau creează?**

EL *lucrează deci împotriva naturii, şi acţiunea sa este de natură să opună spiritul vieţii".*

Inseamnă aceasta că spiritul e în slujba vieţii, cum pretindea, pozitivist, la început?

DIN ORICE tabără ai atacă problema spiritului, concluzia e dictată de însuşi obiectul reflecţiunilor — planul **vieţii** şi planul spiritului nu se pot confunda. A supune viaţa spiritului, este posibil în măsura în care poţi înfrânge lanţurile protoplasmei materiale. A supune spiritul materiei este o utopie a unei clice de josnicie şi minciună.

Pentru asta luptăm, pe frontul de Est, pe cel de West, şi pe cel intern, al întâlnirei dintre Noua şi Vechea Europă.

LAFCADIO

Autorii noştri tineri

Odată cu deschiderea stagiunei noastre teatrale s'a vorbit despre lipsa autorilor dramatici tineri de la datorie. Unde ne sunt poeţii dramatici, s'au întrebat melancolic chiar cercurile oficiale ale conducerii teatrelor noastre?

Intrebare legitimă, fireşte, pentru cei ce n'au pătruns în „culisele" vieţii noastre de teatru.

Este un fapt sigur că teatrele noastre n'au mai înregistrat în ultimii ani nici un debut de calitate excepţională. Scriitorii noştri debutează ca poeţi lirici şi trec repede la eseu sau la roman. Care să fie cauza că în fiecare debutant se ascunde un romancier. De ce poeţii noştri nu se îndreaptă către dramă şi comedie? Fiindcă aceeaşi experienţă de viaţă pe care o cere romanul, o pretinde şi teatrul. Şi oricât de precoce şi de genial ar fi poetul, el nu poate crea prin anticipaţie. El trebuie neapărat să trăiască intens şi să cunoască adâncit viaţa, pentru a o putea reda, interpreta şi plăsmui din nou în opera sa. Pe urmă, teatrul oferă atâtea subgenuri în care fantezia poate ţine loc de experienţă, încât poeţii ar avea cu siguranţă în dramă o mai mare libertate de mişcare decât în roman.

Cauza absenţei poeţilor noştri din teatru trebuie să fie alta. Nu fiindcă poeţii n'ar fi atraşi de lumina ispititoare a rampei ei scriu rareori drame şi comedii. Ci fiindcă teatrele îşi deschid atât de greu porţile acestor tineri, care ar fi gata să-şi încerce norocul literar pe scenă.

Nu mai departe decât prima noastră scenă, deşi există un Studio, a cărei menire este tocmai experimentarea talentelor tinere, se arată sgârcită în ce priveşte încurajarea talentelor tinere. Cel mai tânăr dintre debutanţii teatrali, d. Andrei Corteanu — care slavă Domnului a trecut de şaizeci de ani — a aşteptat trei ani pentru ca d. Liviu Rebreanu să-i joace o piesă bună şi interesantă. Nu este autor consacrat care să nu fi fost pur şi simplu torturat până ce să-i vină rândul să i se joace o piesă, care în nici un caz nu era mai proastă decât una din nenumăratele piese şi comedii străine prin care se strică, alintându-se, gustul publicului nostru teatral. N'aşi vrea să vorbesc despre mine, dar trebuie să mărturisesc că absolut toate piesele mele — afară de singura mea piesă neisbutită „Femeia cu două suflete" — au fost refuzate sau şicanate de judecătorii mei temporari, din teatru, iar de la primire şi până la reprezentare au mai fost ţinute într'o lungă şi penibilă carantină. Din cauza acestui regim de carantină teatrală, mulţi autori se lasă de această glorioasă dar totuşi chinuitoare meserie. Când autori consacraţi, cu relaţii şi cu autoritate în lumea culturală, trebuie să lupte ca leii paralei ca să-şi vadă opera reprezentată, să ne mai mirăm că tinerii noştri poeţi s'au speriat de păţaniile camarazilor lor mai vârstnici? Îşi închipuie oare cineva că e o plăcere ca pentru fiecare piesă să lupţi jumătate de deceniu ca să găseşti o scenă care să ţi-o reprezinte? Şi atunci ce sens mai are să-ţi pierzi timpul cu o meserie care din capul locului este o tortură tantalică?

Dar să zicem că autorul ajunge, graţie norocului, relaţiilor sau talentului său până la premieră. După aceea vine critica. Şi spre deosebire de critica literară, care e potolită şi în cele mai dese cazuri fără patimă, critica dramatică este — sau mai bine a fost în anii din urmă — necruţătoare. Dacă bietul debutant a făcut o piesă slabă, sau greşită, sau neînchegată — şi e normal să nu isbutească de la început din lipsă de experienţă teatrală — e judecat şi condamnat ca pentru crimă. Mai-mai să fie pus în lanţuri şi trimis la închisoare... Bietul băiat iese cu totul flocăit din prima bătălie teatrală şi nu mai are curajul să dea piept cu Thalia. A intrat spaima în el şi se apucă de altceva.

M'am întrebat adeseaori de ce atâta prigoană fiindcă un tânăr n'a fost în stare să realizeze, ceea ce talentul singur nu poate realiza, dacă nu are experienţa scenei şi confruntarea cu spectacolul? Intr'un volum de nuvele ne mulţumim dacă găsim talent în descrierea unei întâmplări excepţionale şi dacă autorul a reuşit să ne farmece cu un stil în care licăreşte o personalitate creatoare în miniatură. Intr'un volum de poezii reţinem câteva poezii frumoase şi-l promovăm pe poet, încurajându-l şi îndemnându-l la scris. Până şi cu producţia destul de bogată a romanelor româneşti noi suntem îngăduitori şi nu punem la zid pe autorii care nu ştiu să construiască un adevărat roman. Numai pentru teatru poeţii sunt supuşi unui regim de o severitate excepţională.

Acestea mi se par a fi cauzele principale pentru care tinerii noştri literaţi nu se îndreaptă către teatru. E o simplă chestiune de moravuri teatrale şi literare, care odată soluţionată, va crea alte condiţii de viaţă dramei româneşti.

In ziua în care aceste condiţii vor apărea, debutanţii vor ieşi şi ei din ascunzătorile lor, iar tinerii scriitori vor urca încrezători treptele teatrelor noastre de stat şi particulare.

ION SAN-GIORGIU

MIHAIL KOGĂLNICEANU

de Z. SANDU

Sus, pe creastă de veac, răzimaţi în urcuşul de plai minunat, coborît din coapsa Negoiului măreţ, îşi odihnesc uriaşele lupte cei doi uriaşi meşteri clăditori de stat Românesc. Amândoi sunt mici la stat şi unul mai plin decât celălalt. E firavul Ion Brătianu şi stâncosul Mihail Kogălniceanu.

Îi grăi Ion Brătianu lui Mihalache Kogălniceanu, în melancolia amurgului de opoziţie odihnitoare:

„Să-ţi mărturisesc un păcat săvârşit faţă de tine, dintr'un sentiment de admiraţie a limpezimii curajului tău patriotic. Rodul păcatului îl port veşnic cu mine, sub cămaşe, într'o punguliţă de borangic dela maică-mea, împreună cu cele mai sfinte odăjdii ale neamului". Şi, desfăcându-şi cămaşa, scoase de lângă coapse, legată cu beteală de mătase, minunata punguliţă. Din gura ei despătură un pergament subţire, îndoit cu grijă în zeci de muchi şi grăi:

„E copia scrisorii tale de o îndrăsneală şi demnitate superioară adresată Baronului de Lumini, prietenul tău şi mâna dreaptă a cancelarului Rusiei. Mi-am însuşit această copie, fără ştirea ta, din care am subliniat următoarele:

Corectă dela început, România doreşte şi ţine să rămână corectă până la capăt. Totuşi, dacă ar refuza de a ceda pământ românesc, dacă a nu se supune cu o bunăvoinţă uşoară la jertfe, la care nu s'ar putea îndupleca nici o naţiune şi nici un guvern care se respectă, dacă toate acestea înseamnă duplicitate, atunci recunosc, mărturisesc, declar că învinuirea este dreaptă şi că ţinem cu toată inima şi cu toată cinstea, să o merităm.

Excelenţa voastră constată, şi nimeni nu se gândeşte să conteste, că Rusia este puternică şi România slabă. Prin forţă, ea poate lua mai mult decât Basarabia: ea poate lua ţara întreagă.

Dar mai presus de forţă este legea dreptăţii eterne şi a moralei eterne şi în acest domeniu, din care nimeni nu ne poate expropria, noi ne întărim la rândul nostru cu aceeaşi putere ce îşi trage caracterul ei absolut din însăşi principiile care i-au dat naştere şi din care se nutreşte.

Freamătă marele meu prieten, în această frântură de scrisoare, sufletul sfânt al

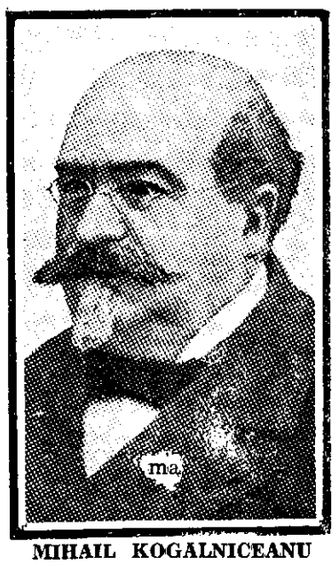

MIHAIL KOGĂLNICEANU

Moldovei de totdeauna, e chiotul voinicesc după dreptatea veşnică, desprins din sufletul nebiruit al arcaşilor de pe malurile Nistrului, e graiul sfânt al marelui Ştefan, baciul Moldovenilor din veac în veac, care e acelaşi cu graiul neamului întreg de pretutindeni.

— Da, grăi ca prin vis Kogălniceanu. Mi-a sângerat, în clipa „raptului", adânc inima alături de a tuturor Moldovenilor care au trudit şi au murit luptând şi apărând pământul dintre codrii munţilor şi apele Nistrului.

— Da, răspunse Brătianu, sufletul tău a vibrat întotdeauna mai tare pentru durerea şi mândria Basarabiei, aidoma cum tremură în străfunduri sufletul meu pentru Ardealul lui Decebal.

(Urmare în pag. 3-a)

Comentarii

Intr'o convorbire avută zilele acestea cu-o bine pregătită domnişoară studentă dela Litere — mi-a mărturisit, vorbind despre Mircea Eliade, că nu-i apreciază romanele Intoarcerea din Raiu, Huliganii **şi povestirile-i fantastice publicate 'n ultima vreme.**

Despre aceste povestiri fantastice, nefiind în intenţia articolului de faţă, n'am a scrie nimic. Vreau, numai, să însemn rânduri de 'nţelegere — pretenţios, aşi putea spune: de explicare — pentru ciclul Intoarcerei din Raiu **a cărei continuare („Viaţa nouă"), scrisă mai de mult, a pribegit dimpreună cu autorul ei aici în ţară şi, apoi, în străinătate.**

„...Era în anul... — unul, oricare, de după războiu.

Decor: România.

Zi de zi intra mai adânc în pierzanie.

Bătrânii câştigau arginţi grei, uneltind să câştige şi mai mulţi. Dar nu asta era tot ce-i interesa. Splendoarea femeilor, favorurile privirilor filtrate printre gene, trupurile amare dar aromate alcătuiau al doilea capitol pentruca, mai presus de toate, să-i pasioneze politica prin tot ce avea ea posibil de parvenire, de puternicie rău înţeleasă.

In umbra lor o altă generaţie îşi trăia anii.

Cum?

Discuţii sterile dar frumoase se 'nchegau în cluburi şi cafenele; redacţiile gazetelor semite ori doar filosemite se 'nfierbântau pentru democraţii şi bolşevismul care asaltează — în 1933 — printr'o îndrăsneaţă revoltă Statul. Petrecerile se ţineau lanţ, prelungindu-se apoi în camere mobilate şi garsoniere.

Tineretul îşi trăia vieaţa.

Destin sodomic pe care se 'mpletea tragedia viitorului.

Părea că de nicăieri n'avea să mai vină mântuire.

Stânga câştiga teren; judaismul era atotstăpânitor.

Rezultatele n'aveau să întârzie a se arăta în această atmosferă în care defetismul se 'ncrucişa cu corupţia sufletească şi, uneori, oficială.

Aceasta-i atmosfera şi faptele din Intoarcerea din Raiu **şi** Huliganii.

Societatea română se identifică până la refuz cu cărţile suscitate. Compartimentele ei se descoperă în capitolele romanelor amintite.

Literile acestor volume sunt amare ca drojdia vieţii pe care o includ în copertele lor.

Este firesc ca ele să nu placă, să nu fie iubite.

Cărţile astea nu adună 'n ele iubire, ca Maitreyi, **bunăoară; — însă, evenimentele şi oamenii care se grefează dealatul destinului Aniceţilor ori care se incumbă în şuvoiul vieţii lor alcătuiesc un material vast, minunat speculat pentru a ne descifra viaţa, în toată complexitatea ei.**

Intoarcerea din Raiu şi Huliganii **nu sunt poeme. Nu sunt frumoase — dar ele au necontestate calităţi pur literare — dintre care, în primul rând, trebuie amintită** realizarea condiţiei obiectivităţii. **Este imens de greu să manevrezi cu acest material, când îl iubeşti, îl adori ori îl urăşti, îl dispreţuieşti şi, totuşi, să rămâi pe un plan de perfectă obiectivitate, când redai totul aşa cum este.**

In panorama deschisă ochilor noştri o generaţie dibueşte pentru mântuirea ei...

Aici se va descoperi el, Omul.

Il bănui a fi un om bun.. Neaşteptat de bun, axat în credinţă şi încercând să lege viaţa lui de viaţa moşilor părăsiţi de generaţiile ce-l premerg.

Atunci, ştiu altul va fi scrisul lui Mircea Eliade.

O trăsătură, însă, va rămâne comună cu opera de astăzi; ea este mereu atestată în travaliul său literar; autenticitatea.

Scrisul lui rămâne documentar de vreme.

Ce-i adaugă el — şi asta-i garanţia sigură a genialităţii creatoare — se cheamă duhul vieţii.

Volumele iscălite de Mircea Eliade sunt cronici vii; eroii lui trăiesc. Sunt însemnările după care se poate scrie istoria contemporanităţii.

EUGENIU V. HARALAMBIE

ALEX. PHOEBUS — Români macedoneni

Culoare şi muzicalitate italiană

De unde până acum străbăteam rândurile prozei din literatura italiană de astăzi, poposim acum în preajma liricei unui poet de aleasă substanţă, care răsfrânge în opera sa o sensibilitate modernă, în legătură strânsă însă cu marea tradiţie clasică şi latină a poeziei din ţara sa.

Poezia lui Corrado Govoni, în mişcarea literară dinainte de războiul mondial, este interesantă nu numai prin inovaţiile sale de prosodie, dar şi printr'un curent ce a prins odată în influenţa lui toate revistele cu preocupări estetice noui.

Părăsind pentru mai mulţi ani poezia, Govoni s'a dedicat prozei. Cele câteva volume de nuvele şi apoi romanele aduc acelaş temperament liric, aceleaşi perspective, şi mai ales coloritul sălbatec şi exaltat al inspiraţiilor sale anterioare.

Răsfoesc acum una din ultimile lui culegeri de versuri. Aceeaşi atmosferă de evocare a vieţii câmpeneşti şi un vagabondaş poetic, în care persistă parfumul trecutului, alături de elemente ultra moderne, — automobilele sau muzica simfonică, — trecute prin sensibilitatea vremii noastre, cu o întoarcere suprinzătoare către bucuriile simple, către pacea căminului patern şi a mediului provincial.

Versurile lui Govoni realizează, din cuvinte simple, rareori căutate, o muzicalitate proprie, o îmbinare de sunete care numai prin sugestie dau farmec poeziilor sale. Culoarea este totdeauna în primul plan, fie redată direct, fie numai sugerată.

Pe tema unei ode închinate Ducelui şi renaşterii sociale şi politice a Italiei, Corrado Govoni a scris astfel cel mai frumos imn al epocii sale. Plin de muzicalitate, rafinament şi forţă totodată, este una din cele mai înaripate poezii înfăptuite sub steagul revoluţiei fasciste. Este un salut roman, dacă se poate spune aşa, atât prin construcţie, cât şi prin amploarea sentimentului; un „Carmen saeculare", în care gloria antică se uneşte cu cea modernă, neforţat, în ritmul inspiraţiei adevărate. Asistăm, pare-se, la o sărbătoare a naturii, unde toate tăriile firii se întrunesc pentru cinstirea Italiei reînoite. Poemul se numeşte Salut lui Mussolini *şi ar merita să fie citat în întregime. In acest caz, un fragment ar fi neîndestulător să redea întreg suflul liric pe care-l cuprinde. Căci, precum spunea un critic din patria lui Govoni, „citirea fragmentelor nu dă decât o palidă idee, şi poate falsă, despre un cântec care îşi are calitea esenţială în celelalte părţi ale motivelor sale, ce se topesc într'o viziune unică".*

Sub aspectul uneori grăbit al transpunerilor lirice din poezia lui Corrado Govoni apare vădită sinceritatea, împreună cu marea lui sensibilitate, care brodează stele, fluturi şi licurici, pe verdele pur al câmpiilor Padului. Cântecele sale sunt când disperate, când cosmice, când mistice. Versul este spontan, original şi iluminat de muzicalitatea profundă a unui poet de rasă.

C. N. NEGOIŢĂ

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

STUDIO TEATRUL NAȚIONAL: „COPIII PĂMÂNTULUI" — piesă în 3 acte de ANDREI CORTEANU

Intr'una din cronicile numărului trecut, spuneam că, pe când o piesă mediocră este privită cu o indiferență, câte-o dată binevoitoare, a publicului și a criticei dramatice, operele superioare dau, în schimb, naștere, la numeroase și aprinse discuții în contradictoriu.

Se găsesc întotdeauna oameni cari să se ridice cu înverșunare împotriva pieselor excelente dar ceva mai curajoase, contestându-le orice fel de calitate.

De-o pildă, la premiera piesei „Copiii pământului", am putut asista, în foyer, la exploziile de indignare a câtorva cetățeni convinși că doar în poemele lui Coșbuc sau în literatura sămănătoristă pot fi întâlniți adevărații noștri țărani.

S'a spus, astfel, că piesa d-lui Corteanu este inoportună. Cașicum inoportun ar fi ca, în această epocă de improspătare prin care trece țara noastră, să se vorbească cu mult curaj despre toate lacunele de cari au suferit trecutele regimuri politice.

Bine înțeles eroii d-lui Andrei Corteanu nu mai sunt păpușile îmbrăcate în costum național, din poemele sau nuvelele cine știe cărui cocoraș, care scrie inainte „literatu cu țărani".

Preotul de la sat, nu mai este prezentat în chip de doctor al sufletelor, blând și înțelegător al nevoilor semenilor săi.

D. Corteanu ne prezintă un preot, astfel cum puteau fi întâlniți mulți, acum vreo 3—4 ani, cu sufletul pervertit de politică și de vise la deputăție.

Invățătorul, de asemenea, nu se gândește în piesa d-lui Corteanu decât la o eventuală mărire, grație aceleeași atât de comode politici.

Astfel de dureroase adevăruri i-au revoltat pe mulți dintre spectatorii dela premieră, cari se gândesc încă, cu un ușor sentiment de melancolie la mănoasa epocă a partidelor politice.

D. Corteanu ne prezintă apoi țăranul, într'o postură — e drept — nu pera poetică, dar plină, totuși, de adevăr.

Cu capul îmbâcsit de toate promisiunile trecuților agenți electorali, văzând că nimic din ceeace se spunea nu se realiza, țăranii înțelegeau să-și facă ei dreptate, așa cum credeau ei că e mai bine.

Cazul Leanei Târziu, din piesa „Copiii pământului", este concludent, din acest punct de vedere. Ea știe prea bine că are dreptate. A gonit-o bărbatu-său de-acasă. Mai mult chiar, sfătuit de maică-sa, a născocit povestea că atunci când s'a măritat, nu era fată mare. A făcut-o de râs în tot satul. Și la judecată, nimeni nu i-a dat dreptate.

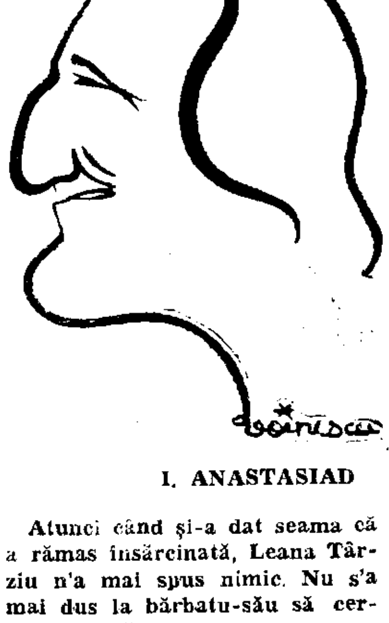

I. ANASTASIAD

Atunci când și-a dat seama că a rămas însărcinată, Leana Târziu n'a mai spus nimic. Nu s'a mai dus la bărbatu-său să cerșească milă.

Dar când trupul ei a adus pe lume o fată, atunci s'a hotărît Leana Târziu s'o omoare.

Cât de simplu, cât de uman motivează Leana Târziu hotărirea ei: dacă era băiat il lăsa să trăiască. Ajungând bărbat, ar fi reușit să-și croiască un rost în viață. Dar așa? Să-și râdă satul de fata ei, cum și-a râs de ea? Mai bine să moară fata!

Pusă în fața nedreptății unui sat întreg Leana Târziu a hotărît să-și facă singură dreptate. Și moraliștii din sală au acuzat-o

Finalul piesei a dat naștere de asemenea la multe discuții: la sfârșit, se află că fata Leanei n'a fost omorîtă, ci, în loc să fie aruncată în râu, a fost dată de bunică-sa la o șatră de țigani. Copilul este găsit și, mai mult chiar, Leana se impacă cu bărbatul ei.

La prima vedere acest „happy-end" pare ușor exagerat.

„Vodevil!" vor spune unii „Niște țigani de operetă au rezolvat o tragedie!"

Alți spectatori s'au întrebat: „De ce susținea mereu, bătrâna că a omorît copilul când era mai simplu, și pentru ea, și pentru fata ei, să recunoască doar că l-a dat la țigani?"

Răspunsul, tot ei l-au găsit: „D. Corteanu a vrut să ofere spectatorilor o lovitură de teatru!"

MARIETA SADOVA

Ei bine, noi suntem de altă părere. Ajunge, doar, să urmărim atenți, textul d-lui Corteanu și să încercăm să înțelegem concepțiile eroilor săi.

Atunci vom vedea că pentru bătrână, mult mai firesc, mult mai puțin rușinos este omorul fetiței, decât darea ei pe mâna țiganilor. Copilul trebuia omorît pentru a fi ferit de rușine, de batjocura satului. Or, fiind crescută de țigani, fetița risca să fie mai mult batjocorită, s'o bată jandarmii.

Iată pentru ce bătrâna preferă să fie trimeasă la ocnă, decât să-și mărturisească păcatul.

In cadrul restrâns al unei cronici nu pot fi remarcate toate calitățile acestei piese pe care d. Carandino are marele merit de-a o fi remarcat înainte ca ea să fi fost prezentată comitetului de lectură al Teatrului Național.

Vom spune doar că ne aflăm în fața unei minunate fresce a vieței dela țară, d. Corteanu isbutind, chiar și în dauna conflictului dramatic, să schițeze, din câteva linii, tipuri cari vor rămâne în literatura noastră dramatică.

Din distribuție, o vom remarca în chip special pe d-șoara Eliza Petrăchescu, care în rolul Leanei Târziu, a dat dovada unui autentic talent. Cu un joc lipsit de artificii, d-șoara Petrăchescu a izbutit să exteriorizeze minunat durerea de animal fugărit a erionei sale.

Rolurile cari nu cer neapărat rochii elegante și frumusețe orbitoare, ci, mai ales, talent, și-au găsit, în sfârșit o interpretă ideală în această foarte înzestrată actriță, venită de curând dela Teatrul Național din Iași.

In actul I, d-șoara Petrăchescu a avut de repetat o replică dintre acelea despre cari se poate spune că „stau pe muche de cuțit".

Trebuia să-l interbe, cu disperare în glas, pe bărbatul ei: „Cum, mă? N'am fost eu fată mare?" Ne întrebăm câte actrițe ar fi putut interpreta această replică, fără să smulgă hazul galeriei dornice, întotdeauna, să se distreze.

D-șoara Petrăchescu n'a trezit nici măcar un zâmbet. Și acesta este un mare merit.

D-na Marietta Sadova ne-a dat o adevărată lecție de interpretare, în rolul, doar la prima vedere ușor, al doctoriței energice, poate singurul personaj cu adevărat simpatic al piesei.

D-na Sorana Țopa este o actriță excelentă. In rolul Mariei Târziu, dânsa a sugerat toate stările sufletești prin cari trece o mamă îndurerată. A omis totuși un lucru: Maria Târziu era țărancă. Și aceasta nu s'a prea văzut, excepție făcând doar foarte impresinanta scenă o copaiei.

D-nele Sonia Cluceru și Ana Luca au găsit două roluri cari se potriveau de minune cu aptitudinile lor. Au isbutit astfel să schițeze două reușite tipuri de țărănci, în realizarea cărora d. Corteanu a întrebuințat și multe elemente culese din mahalaua bucureșteană.

D-șoara Cella Dima, in rolul farmacistei, a fost precipitată, părând oarecum exagerată în scena schimbărei de atitudini din fața bolnavei.

D. Ion Anastasiad a fost interpretul ideal al plutonierului Țăruș. Nu găsim nicio obiecție de făcut, în ceeace privește interpretarea sa. Fiindcă cele 2—3 bâlbâeli sunt normale la o premieră, mai ales într'un rol de importanța aceluia deținut de d. Anastasiad.

D. Theodor Păunescu merită felicitări pentru faptul că a evitat șarja într'un rol care se preta la exagerări. Suntem convinși că după succesul dobândit în rolul Bulibașei, d. Păunescu va fi, anul acesta, distribuit ceva mai des decât anul trecut. Este un element cât se poate de înzestrat care n'așteaptă altceva decât să fie valorificat în roluri pe măsura talentului său.

In rolul preotului, d. Baldovin s'a luptat cu principiile moraliștilor, câștigând bătălia cu mare succes.

Notăm cu bucurie, interpretarea reușită a d-lui Ene Dobre. Suntem primii mulțumiți că ne putem contrazice, de oarece, într'o cronică din anul trecut, afirmam că d. Ene Dobre n'are talent.

In roluri de câteva cuvinte au dobândit succes mai ales d-nii: Gr. Mărculescu (familiarizat cu rolurile de prefect), Balaban (dobândind aplauze la scenă deschisă într'un rol de exact 8 cuvinte), Holban (excelent în rolul țăranului demagog), Pereanu (un autentic „Vlăduț al mamei), P. Dem. Dragoman și N. Făgădău.

GR. MARCULESCU

D. Sahighian, deținând direcția de scenă a spectacolului, a isbutit să redea piesei atmosfera când hazlie, când sumbră ce i se potrivea.

Repetăm: Piesa d-lui Corteanu este un document impresionant și usturător pentru unii, al unor moravuri trecute.

TRAIAN LALESCU

Din pricina abundenței de material din această pagină, ne vedem siliți să amânăm pentru numărul viitor publicarea cronicei la noua premieră a Teatrului Național: „Doamna Bovary", în dramatizarea lui Gaston Batty, interpretată de doamna Agepsina Macry Eftimiu.

MUZICĂ și HOTARE

Alt trecut, alt traiu, alte locuri... și altul este sufletul, alta este muzica... Pentru un om și pentru un neam, muzica e o tălmăcire a vieții lor însăși.

Câmpii mângâiate de un soare binefăcător, țărmuri de ape albastre pe care se pierde privirea, stânci negre care amenință cerul, fiecare dau alte svâcniri inimii... Neguri triste și nesfârșite, colțuri de păduri pierdute sub un cer senin, întinderi pustii și dogoritoare sau înghețate și blestemate de hohotul vânturilor... atâtea locuri unde au trăit popoarele și și-au înfiripat vieața dela începutul veacurilor. Și tot atâtea feluri de a simți și de a visa.

Cei care au cântat în zăngănitul armelor și tropotul cailor n'au cântat la fel nici cu cei ce-și chemau vitele în asfințitul timpuriu al munților, nici cu cei ce-și întindeau pânzele la un vânt liniștit din larg, nici cu cei ce-și duceau plugul cântând în pasul lui încet.

Alte meleaguri, alte obiceiuri, alte credințe... alți oameni și altă muzică. Au pribegit neamurile și s'au amestecat. Cântecele spaniole au mult, ca și cele slave, din melancolicele melopee arabe, cântecele Bascilor amintesc deseori de unele din cele românești. Doinele noastre au păstrat și ele o asemănare cu modulațiile calme ale melodiilor slave; unele cântece dela noi au ritmuri și forme ce pot fi apropiate de cele ale vechii muzici indiene sau de cele ale folclorului corsican. Dar toate asemănările privesc numai forma muzicală propriu zisă, anumite aspecte melodice sau tonalități. Expresivitatea și timbrul, frazarea, liniile melodice și imperecherile lor cu ritmul dau toate împreună atmosfera și înțelesul caracteristic. Or, această atmosferă nu se poate confunda niciodată. Poezia specifică a artei unui autor sau a unui popor nu seamănă niciodată cu altele.

Un acelaș șir de note dintr'un dans maghiar sau spaniol poate să dea, cu valori și accente schimbate, un motiv ce n'ar mai aminti nimic din aspectul unguresc sau iberic. Există anumite configurații muzicale speciale care, în ansamblul lor, caracterizează fiecare autor sau fiecare popor (un autor colectiv).

Ce are atât de caracteristic englez începutul unei piese atât de clasice ca Fantazia în Do major de Haendel? Ce e atât de specific italian în Rossini, Cimarosa or Mangiagalli, german în Wagner sau Brahms, francez în Couperin sau Debussy, scandinav in Grieg? Cu forme străine, sau mai exact universale și convenționale, fiecare a creat ceva specific personalității lui. (Personalitatea e atât de mult un produs al vremii, al pământului, al mediului în care se formează și produce... poartă pecetea veacului, a patriei, a neamului). Fiecare a asimilat însă elemente formale variate dar comune și altora, pentru a le da un conținut, un aspect și un efect estetic specific lui.

Poporul, autor colectiv cu geniu desăvârșit, a procedat la fel, și elemente similare s'au transformat în mod diferit, după nevoile neamului care le-a luat, în creațiuni neîndoelnic proprii.

Numai la cei deprinși să trăiască singuratici în natură, obișnuiți cu contemplarea cerului și pământului, s'au putut naște cântece care să dea atât de puternic sugestia de „spațiu", mai mult decât una de dinamism, de vieață activă: „Dumka" slavă, Doina românească, „Ammanès"-ul grecesc sau „Briolages" din Berry sunt mărturie.

Cântece de leagăn n'au putut să aibă acei ce-și cărau copiii în spate sau și-i lăsau în paza cânilor, iar cântece de joc și petrecere au avut cei care au avut și răgaz pentru ele. Muzica religioasă s'a mlădiat după zeii cărora li se adresa: sălbatecă și războinică, plină de dragoste, de respect, de frică sau de ură.

Originea, obiceiurile și traiul, nevoile, dorințele și credințele au modelat și făcut unitatea neamului, sufletul și muzica lui.

Doinele sunt zilele de singurătate ale Românului, iar horele și jocurile sunt ceasurile de sărbătoare, când coboară din taina și liniștea desișurilor.

De seamănă adesea cu altele, la haine, muzica noastră poartă un alt suflet, numai al ei, în sonoritățile ei vrăjite. Și cine o simte și o înțelege o recunoaște îndată... e a aceluiaș neam pașnic și muncitor, risipit în poeni și în holde, cu gândul la Cel de Sus și la aspra zi de mâine.

Duhul de vieață al oricărui popor trăește întreg în muzica lui. Hotarele lui sunt hotarele între care viețuește arta și creațiunea lui... până acolo unde trăește muzica lui trăește și el, deosebit de altele. **Hotarele firești ale unei națiuni sunt cele între care răsună glasul muzicii ei... Acolo trăește, a trăit și va trăi un Neam.**

DORIN SPERANTIA

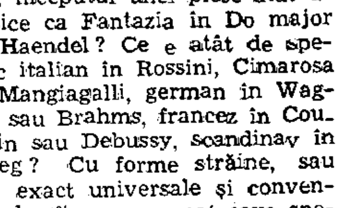

GONG

TREI ACTORI TINERI,

pe nume: *Toma Dimitriu, N. Făgădaru* și *Cella Dima* — vor beneficia săptămâna aceasta de încrederea d-lui *Liviu Rebreanu* care, obicinuit să-și ție toate făgăduelile, a acordat acestor actori prilejul să se valorifice în cele mai bune condiții, pe prima noastră scenă.

Critica dramatică și Majestatea Sa Publicul ...au cuvântul.

Toma Dumitriu își încearcă puterile în *Vlaicu Vodă; N. Făgădaru* în *Mircea Basarab* și *Cella Dima* în rolul *Domniței Anca.*

RECORDUL

de încasări pe care-l realizeaza Teatrul Alhambra, cu revista București-Moscova *și Teatrul Comedia, cu farsa* „Prostul din bae", *dovedește că publicul nu se simte prea stingherit de întunecrec sau de lipsa mijloacelor de locomoție, atunci când își poate afla o desfătare la teatru.*

FERNANDO DE CRUCIATTI pune în scenă la „Teatrul Național" piesa lui Pirandello „Astă seară se joacă fără piesă"

Numai că această generoasă participare a publicului la efortul teatrelor bucureștene, s'ar cuveni să fie un îndemn către înfăptuiri de un nivel artistic mai puțin jignitor pentru „gustul" acestui public, pe nedrept defăimat.

Pentru că publicul știe să aplaude în revista „București-Moscova", de pildă — cu mai mult entuziasm — apariția d-lui Const. Lungeanu, *în „Ediția specială", decât unele scene de mare haz din această revistă.*

Și „Ediția Specială" **este, ca idee și ca realizare — un moment de artă.**

După cum se vede... publicul e calomniat pe nedrept.

„AMOR SOVIETIC"

usturătoarea satiră a lui Kataiev, reprezentată cu frumos succes, acum câțiva ani, pe scena teatrului Majestic, a fost aleasă de d. Tudor Mușatescu, **pentru deschiderea stagiunii d-sale în sala Roxy.**

Și pentrucă începerea repetițiilor, a prilejuit o animată întâlnire a oamenilor noștri de teatru, în jurul unei mese îmbelșugate — socotind de bun augur acest început — ne place să credem că „Amor Sovietic" va aduce succes și belșug teatrului „Tudor Mușatescu".

STAGIUNEA RADIOFONICA

se vestește, anul acesta, deosebit de interesantă.

Prezența d-lui Profesor *Ion Petrovici* la conducerea postului nostru de radio — ca și grija permanentă a d-lor *G. Mugur* și Dr. V. Voiculescu, la alcătuirea programelor — ne îndreptățesc cele mai bune speranțe.

Direcția serviciului teatral, unde activitatea d-lui *Dem. Psatta*, se bucură de meritată prețuire, a întocmit un repertoriu din care notăm:

„Oedip-Rege" de *Sophocles,* în adaptarea d-lui dr. *V. Voiculescu* cu d-l *Tony Bulandra* și d-na *Marioara Zimniceanu*, în rolurile principale.

(8 Octombrie)

„Hamlet" de *Shakespeare,* în adaptarea d-lui *V. Bumbești,* cu d-l *V. Valentineanu* și d-na *Lilly Carandino.*

(12 Octombrie)

„Cidul" de *Corneille,* în adaptarea d-lui Al. Hodoș cu d-l Brancomir și d-na Marietta Anca

„Faust" de *Goethe,* în adaptarea d-lui *Al. Hodoș,* cu d-l *G. Vraca* (Faust) și d-l *Ion Manolescu* (Mefisto).

S. D.

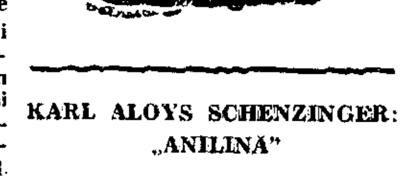

KARL ALOYS SCHENZINGER: „ANILINA"

Literatura germană contemporană e foarte puțin cunoscută la noi. Apariția romanului „Anilină" de K. A. Schenzinger în traducere românească e, deci, cu atât mai îmbucurătoare. Editura „Gorjan", care și-a propus să tipărească o întreagă serie de lucrări germane în traducere,è și-a câștigat un mare merit. Versiunea românească, prelucrată într'o limbă literară din cele mai alese de d. Ion Ciobanu după traducerea d-lui St. Hoch, se prezintă în optime condiții tehnice.

Romanul lui K. A. Schenzinger tratează evoluția chimiei germane. In paginile cărții trăesc figuri neuitate, ca poetul Ad. von Chamisso, autorul romanului despre Peter Schlehmil, chimistul Liebig, Rurage, etc. Viața eroică, deși anonimă, a atâtor pionieri ai științei e evocată magistral de K. A. Schenzinger, care a știut să trateze într'un stil adecvat și personal unul din cele mai captivante subiecte.

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

ASTEPTĂRI PREA INDELUNGATE

Astfel se pot califica, fără nici o teamă de exces, așteptările peste care au trecut anii, unul după altul, ale unei orchestre de cameră și al unui quartet de coarde, permanente, ale căror lipsă pricinuesc muzicii dela noi un gol cât se poate de regretabil.

In materie de concerte simfonice de cameră, fără vizitele dela depărtări de mii de kilometri ale orchestrelor germane de specialitate, n'am fi înregistrat în ultimii ani o singură manifestare.

In ceeace privește muzica de cameră propriu zisă, este de notat activitatea curagioasă și lăudabilă a quartetului Alexandru Teodorescu. Ii atribuim curaj pentrucă a cutezat să slujească muzica sub o formă care, atât de străină de publicul nostru, n'are darul să-l strângă tocmai lesne în săli. Credem că inițiativa acestui concert a fost și lăudabilă, atât prin străduințele de serios aport instrumental depuse, deși fiecare din membrii quartetului erau absorbiți de alte ocupații muzicale continue și pentru desinteresarea ce înseamnă în acelaș timp un astfel de gest care nu-i menit să găsească altă multumire decât aceea de a fi fost făcut pentru muzică.

Totuși, prin însăși obligațiile din alte părți ale quartetului Teodorescu, prin riscurile bănești pe care le întâmpină astfel de întreprinderi de „exploratori" muzicali și prin lipsa de sprijin oficial al activității sale, quartetul Teodorescu n'a putut face, decât operă răsleață și în consecință n'a putut împlini cu adevărat lacuna aceasta atât de penibil de mărturisit a vieții muzicale românești.

O ideie ingenioasă a maestrului Georgescu, comunicată nouă nu de mult, pe când deplângeam de comun acord această stare de lucruri, ar merita să fie aplicată, cât de curând, dacă este posibil. Ea consistă în programarea în mijlocul unui concert simfonic, a unui quartet de coarde. Alegându-se de preferință un concert simfonic de „mare public" cu solist celebru sau execuție cu darul de a „face sală", masele de auditori vor fi obligate să ingurgiteze și quartetul și, fără îndoială, că în scurt timp îi va deveni adept și va înțelege și aprecia substanțialitatea și idealul artistic superior pe care îl reprezintă genul.

Inovația este destul de îndrăsneață sau mai bine zis, ar deveni, în momentul aplicării, pe care noi îl dorim cât mai apropiat.

In ceeace privește orchestra de cameră, lucrul nu poate fi cerut tot orchestrei „Filarmonice" care și în împrejurările actuale îndeplinește două servicii grele: concert simfonic și operă. Direcția Filarmonicii își poate crea totuși o formațiune aparte, fiind siguri că elemente disponibile se vor găsi. Cât despre dirijorii noștri, suntem iarăși siguri că noul câmp de activitate i-ar atrage și le-ar stimula resursele de realizare, obținându-se pentru publicul nostru rezultate în educarea estetică, în formarea gustului și spiritului, din cele mai alese și mai rodnice.

Momentele snt grele, o știm cu toții. Cu atât mai mari vor fi meritele de a crea formele de interpretare muzicale ce ne lipsesc, sub îndemnul exemplului dat de Germania și Italia care, deși depun cel mai uriaș efort de războiu, strălucesc cu cea mai vie, și admirabilă intensitate și înaintează tot atât de victorios și în toate domeniile artelor, ca pe nenumăratele fronturi unde se acoperă de glorie.

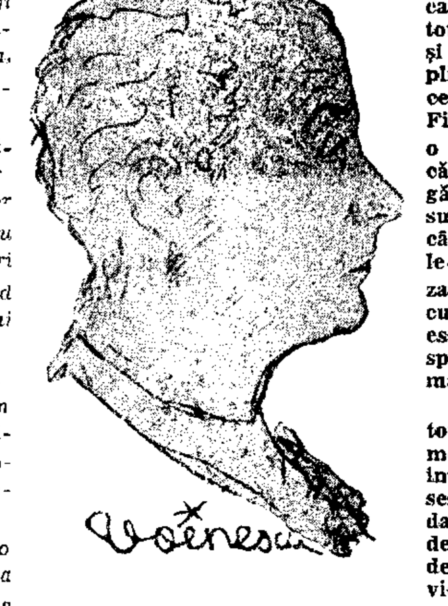

MIHAI POPESCU interpretul pieselor „Vlaicu Vodă" și „Doamna Bovary"

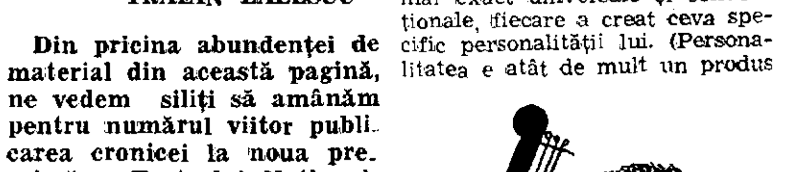

ARO: Dansați, fetelor, dansați

Incercând a ne explica subiectele recentelor filme americane am putea conclude că majoritatea femeilor de peste ocean nu visează în una din multele lor tinereți altceva, decât de-a deveni artiste celebre, sau soții de miliardar.

Regisorii americani, erijându-se în reeducatori ale acestor ființe, după unii rătăcite, după alții adaptate timpului, au început să ne servească o serie de filme inspirate de romanele sau nuvelele în cari autorii se silesc să combată această „modă" a secolului.

„Dansați, fetelor, dansați" pare a fi realizat cu acelaș scop.

Actualul film e superior din multe puncte de vedere superficialității prezentărilor anterioare.

In orice caz fetele cari visează Feți Frumoși „de bani gata" își pot face încă iluzii asupra felului de a fi al acestora. Explicația ar putea fi regia d-nei Dorothy Arzner, bună cunoscătoare a femeilor ale căror iluzii caută să le menajeze.

Deși, în tipicul happy-end fata săracă nu se mărită cu omul „desgustător de bogat" și, renunțând la îmbrățișerile acelui miliardar, își „îmbrățișează" cu pasiune arta coreografică, ce-i va da satisfacții de-o natură superioară.

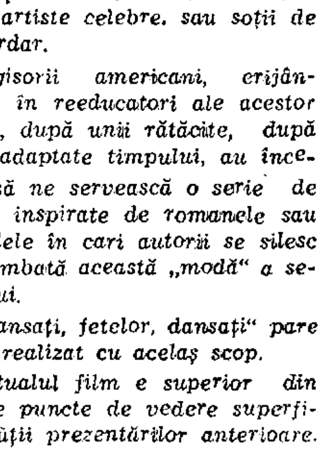

SCALA: Preludiul dragostei

Acest film polițist, cu vagi tendințe romantice, ne-o readuce pe ecran pe Olga Tchekova, a cărei stea părea a fi apus odată cu ivirea filmului sonor

Deși acțiunea se petrece în zilele noastre, Olga Tchekova ar borează diverse rochii, a căror modele bizare și încărcate nu plac, ele aducând vagi amintiri din timpul filmului mut, când multe dintre noi eram mult mai tinere.

Lăsând deoparte capitolul „Mode" subiectul tese oarecum din comun prin cele câteva situații amuzante, ceva mai deosebite de cele cu cari ne obișnuisem.

Georg Alexander formează o reușită pereche comică cu Erika Tellman, excelentă interpretă a rolului ei

ADRIANA NICOARA

Structura poesiei

Incercăm aici a înțelege, prin intuiție, și, dacă vreți, prin speculație, o lume, în care intrăm, nu pentru prima oară, cu intenția de a-i stabili legile și destinația.

Considerăm, deocamdată, poesia, ca altă lume suprapusă acesteia, sau paralelă ei. Creația o socotim, ca un exod spre un alt pământ al făgăduinții. Iar creatorul, magul celei de-a doua nașteri, întru umanitate, despărțind în două, cu toiagul ,apele, care despart cele două lumi.

Două lumi cu-aceleași legi, în fond, în aparență, cu structuri deosebite. Două lumi identice, dacă nu analoage. Identice, comunicând una cu alta prin aceleași elemente ontologice fundamentale (aceleași substanțe), nu importă, dacă realitatea unora se verifică prin existența lor materială, iar realitatea celorlalte depinde, ca un reflex de linii și culori, de conținutul atribuit, prin contemplație, formelor ce le organizează. Admitem, așa dar, că elementele lumii dintâi sunt acoperite ontologic și nu ne îndoim de existența materială discutabilă (vezi Fichte) a lumii acesteia. Înțelegem, că lumea de-a doua n'are acoperire decât în cea dintâi, pe care într'un sens sau altul, o continuă, adică o prelungește. Sau, îi imprimă, dacă vreți, o altă ordine în spațiu, elevația fiind o consecință a contemplațiunii.

Dar, paralelismul celor două lumi (fiecare păstrându-și independența, fapt care urmează a se discuta) crează între ele un raport de simultaneitate. Și de-aici rezultă un complicat sistem de interferențe, sub presiunea cărora, o lume de cealaltă nu se mai poate despărți.

Să ignorăm, deocamdată, geneza universului. Și, dincoace, procesul creației. Să discutăm poezia, în raport cu lumea asta așa cum există. Trecând peste știință și teologie, filozofia ne propune anumite instrumente de cunoaștere, prin care, contemplăm lumea lui Dumnezeu.

Considerând poezia (în genere, literatura) ca alt univers ocupând un loc în spațiu (chiar dacă nu-i atribuim o existență materială) ca un fel de lume ideală a lui Platon (nu propunem această interpretare) recunoaștem, că și cărțile se populează, ca și lumea fenomenologică. Singura deosebire, interesând aici: Poetul împrumută lumii noastre un substrat material, precum, la rându-i, Dumnezeu, împrumutase haosul, spre a-l ordona, în cele șapte zile, care-au fost întâi...

Lumii noastre, poetul îi atribuie o altă ordine. Ceeace va să zică, o altă structură... Efectul unei personale orientări în spațiul concret... Poetul (și romancierul) se mișcă altfel prin lume sau elementele lumii dintâi circulă altfel prin organismul lui. De-aici, o viziune proprie, efectul unei noi organizări interioare: originalitatea...

Înțelegând, așa dar, prin structură conformația internă, în ultimă analiză, sensul acordat, realităților constituite, introducem aici noțiunea de esență, stabilind între structură și esență un raport de implicație.

Esența reclamă structura, care o implică.

Lumea-și are de la început și până azi aceeași structură, aceleași legi fundamentale aplicându-se aceloraşi fenomene. Aceeași formă, aceleiași materii. Nu contestăm (nici nu ne-ar contrazice) progresul și evoluția, căci aceleași sunt coordonatele, pe care se înscriu variațiile universului în timp.

In cazul poesiei, pe lângă faptul, că fiecare creator trădează un stil propriu, construiește, în acest sens, o altă lume. Multiplicitatea acestor lumi adiționale, ca să le numim cumva, determină, pe un anume plan, confuziile și inconsecvențele omului din lumea noastră. Sunt lumi succesive contrare, care atentează la certitudinea elementară. Dacă vreți, poeții turbură pacea lui Dumnezeu. Dezordonându-i universul. Introducându-se în lumea Lui, intruși rebeli, ca și cum i-ar uzurpa temeliile...

De-aici, o sumă de concluzii. Universul, în veșnic dinamism și prefacere necontenită, rămâne statornic, în alcătuirea lui esențială. Aceleași elemente primordiale, — nu importă, dacă sunt patru, ca la antici, două, ca la dualiști, cum dovedise Lavoisier (Principiul conservării materiei) dintru început în veșnicie...

Lumea poeților, expresia unei structuri diferențiate permanentizează în veșnicie, dacă vreți, o anumită ordine, oricând egală sieși, deci nestrămutată. Acolo nu se mai schimbă nimic. Poetul schimbă ordinea din univers, fixându-i altă ordine, care-și rămâne definitivă, ca atare. Fantome circulând prin culoare lungi, proectând pe ziduri umbre nemișcate.

Ne turbură ca niște case cu strigoi, afurisite și părelnice. Pe cei ce periculos instalați în Dumnezeu, confortabil. Iar pe cei devălmășiți aici, în dorul de Dumnezeu, ne împlinesc, reconstruindu-ne...

Nu vrem să dovedim că poesia-i rugăciune. Poesia este infinit mai mult. Prin rugăciune, năzuind spre Dumnezeu, stăm tot aici. Prin poesie, traversăm dincolo, instalându-ne fără nici un ritual, aiurea, pe pământ. Schematizând, prin poesie, ne deplasăm orizontal, — lateral, — prin rugăciune, avem iluzia că ne mișcăm în sus. Dar, pe lespezile reci ni-se rod genunchii, în inerția forțelor universale. Prin poesie, trecem apa dincolo, pentru că magul o desparte. E poate și aici tot o iluzie, dar, efectiv, suntem o clipă Edgar Poë, sau Rodion Rascolnicof, cum nu suntem prin rugăciune niciodată Dumnezei.

De-aici, reluăm problema. Aplicând și poesiei TEORIA cunoașterii... Structura aparține, în fond, antologiei. Dar, n'o sesizăm decât epistemologic. Ca să cunoaștem lumea, uzăm de percepții. Ca să 'nțelegem poesia, facem uz de apercepție. Unei lumi material constituite, îi aplicăm optica ce-i corespunde. Universului poetic îi aplicăm, prin contemplație, structura lumii cosmice, de care niciodată nu putem face abstracție. Pentrucă nu putem intra în lumea poeților înainte de-a răsbate tragedia lumii, de care ne despart. Până ce ordinea divină nu ne turbură...

Arhitecturii severe a Divinității poeții îi opun conspectul altor așezări, în care ne instalăm, ca într'o țară de surghiun. Sub presiunea legilor de-aici, trecem hotarul...

Dar (destinul tragic al omenirii) nu putem ieși definitiv nici odată din lumea care s'a făcut, în șapte zile. Poesiile rămân simple proecte vizionare și utopice, desvelind panorama nesfârșită a drumului nostru, prin vanitate. Structurii implacabile a universului îi opunem în zadar altă structură. Din acest punct de vedere, poesia n'are structură. Unei lumi definitive, structural invariabile nu-i putem altera constituția, fără riscul de-a-i falsifica în esență. Poesia nu poate ignora structura universului, chiar dacă-i cutremură construcția. Metafora, operând cu elemente aparținătoare universului, nu ne poate sustrage universului, ci ne introduce altfel în univers. Cum totul aparține în acest caz epistemologiei, ontologic nu se schimbă nimic. Poesia suprapune structurii lumii noastre, o structură, în ultimă analiză, identică acesteia. Poesia, prin sine, nu poate trăi (din lipsă de categorii aprioriee proprii) n'are așa dar independență, și de-aici ajungem la concluzia, că lumea, care o creează e, final, un aspect sau altul al acestei lumi...

AL. HUSAR

Mihai Kogălniceanu

(Urmare din pag. 1-a)

Și aici ne întregim minunat, închinându-ne smeriți aceluiași altar în vatra căruia sfintele aspirații de viețuire veșnică ale neamului cum ne-am întregit o viață întreagă în luptă și trudă pentru neam și devenirea lui glorioasă.

— Da, grăi Kogălniceanu pierdut în reverii de vraje, amândoi am visat o Românie care să acopere plenar hotarul Daciei imperialului strămoș. Am visat și am luptat și credem nezdruncinați în credința întru realizarea ei. Sus în nordul Germaniei, în inima Prusiei, dela cărturarii înflăcărați de naționalismul lui Fichte am luat lumină, învățătură și curajul demnității de-a lupta fără șovăire pentru unirea tuturor Românilor în hotarele strămoșești. Mândria mea veșnică va fi, și eu spun fără teama de a mi se putea imputa trufie, de a fi încetățenit cu cel dintâi în limba și în literatura franceză și cea Germană cuvântul de „Român și România".

Anul 1840 visa o turmă și un păstor, iar eu fremătam cu sufletul pentru Dacia cezarilor strămoși. Celor din Berlin le-am semănat credința că țara visurilor mele va fi și în viitor ce-a fost întotdeauna în trecut, zid de neînfrântă apărare a Apusului cu civilizația și cultura lui și o piedică de nebiruit împotriva pornirilor rusești înspre miazăzi. Cunoscător al realităților m'am ferit să lupt pentru himere, mulțumindu-mă smerit să realizez

ION BRĂTIANU

mai întâi Dacia prin literatură, în care scop am întemeiat revista „Dacia literară" ca un simbol al celei ce va să vină. In ea nădăjduim să se vadă, ca într'o oglindă, scriitorii moldoveni, munteni și ardeleni, bănățeni, fiștecare cu ideile sale, cu limba sa, cu tipul său, doream să creez din ea organul cel mai roditor al unității noastre naționale prin limbă și cultură, ca Românii de pretutindeni să aibă o limbă și o literatură comună pentru toți. Am înlăturat orce imitație, deoarece ea ucide în noi duhul național și am prigonit fără milă traducerile care nu pot clădi nici când o literatură națională, ci mai în grabă ucid gustul original, însușirea cea mai prețioasă a unei literaturi. Și am îndreptat gândul tuturor scriitorilor spre istoria noastră care are destule fapte eroice, spre frumoasele noastre țări care sunt destul de mari, copleșite de farmecul frumuseților și bogățiilor, către obiceiurile noastre care sunt atât de pitorești și de poetice. In felul acesta m'am frământat fără odihnă să trezesc pretutindeni râvnă și dragoste pentru virtuțile strămoșești, clădind un neadormit cult pentru ele și renăscându-le în ființa neamului spre a-i ridica din țărână în strălucirea nemuritoare de strănepoți ai marelui Cezar. Și îmi mai însușesc o mândrie personală, aceea de a fi descoperit eu în lumina învățăturilor culese din gura și cărțile cărturarilor din Berlin minunata putere de educație și devenire a istoriei naționale. Inima mi se bate când auz rostind numele lui Alexandru cel Bun, lui Ștefan cel Mare, lui Mihai Viteazul, și nu mă rușinez a vă zice că acești bărbați pentru mine sunt mai mult decât Alexandru cel Mare, decât Anibal, decât Cezar: aceștia sunt eroii lumii, în vreme ce cei dintâi sunt eroii patriei și neamului meu. Pentru mine bătălia dela Războeni are mai mare interes decât lupta dela Termopile și izbânzile dela Rahova și dela Călugăreni îmi par mai strălucite decât acelea dela Maraton și Salamina, pentrucă sunt câștigate de către Români! Chiar locurile Patriei mele îmi par mai plăcute, mai frumoase decât locurile cele mai clasice. Suceava și Târgoviștea sunt pentru mine mai mult decât Sparta și Atena! Baia, un sat ca toate satele pentru străini, pentru Români are mai mult preț decât Corintul, pentrucă în Baia, vanul Riga al Ungariei, Matei Corvinul, viteazul vitejilor, craiul crailor cum îi zicea Sixt al IX, rănit de sabia moldoveană fu pus pe fugă și uită drumul patriei noastre. De aceea, toată bunăvremea m'am trudit cu osârdie religioasă să trezesc și să desvolt în inima generațiilor dragostea pentru istoria patriei, sporind interesul pentru tot ce este al neamului, țesut minunat în pânza istoriei acestui neam. Ea ne păstrează puterea națiunei, ne arată ce am fost, de unde am venit, ce suntem și ce avem să fim. Ea, istoria neamului este cartea cărților care îmbrățișează întâmplări și eroi, nicidecum mai prejos decât eroii lui Omer și care așteaptă încununarea aureolată a geniului poetic național.

Brătianu, îmbujorat de însuflețire la față, cu barba colilie și inelată, neastâmpărat să-i arate admirația care îl copleșește, îl întrerupe grăindu-i:

— Da, mă închin măreților săvârșiri ce vor trăi peste vremuri și sunt mândru și eu c'am avut norocul să te asist în toate asemenea cum ai asistat și tu în toate gândurile și planurile mele; privind înapoi, se înalță înspăimântător de uriaș înfăptuirile noastre pentru neam și țară. Privind înainte, ne înfiorăm și îmi vine a crede că suntem un Ianus, tu cu fața spre răsărit, spre Basarabia lui Ștefan cel Mare, eu cu fața spre apus, spre cetatea de munți a lui Horia și a lui Iancu, strănepoți ai lui Decebal cel veșnic neîmpăcat.

Z. SANDU

UN FILOSOF

M'am întâlnit cu un filosof care nu a trăit niciodată. Pare un neadevăr, dar așa este. Nu a trăit niciodată, deși stă treaz la toate cotturile vieții noastre. Nu propovăduia nici docta neștiință a marilor dascăli ai cugetării, nu avea idee despre idei, nu aproba și nu desaproba. Nu avea nimic din Socrate sau Platon, nimic din Aristotel sau Plotin. Sfântul Augustin și Toma Aquinatul nu l-ar fi prețuit. Scundul Kant i-ar fi ocolit prăpăstiile iar Nietzsche dioniziacul ar fi plutit în zboruri lente deasupră-le.

Mă aștepta liniștit când dădui pentru prima dată peste el. Credeam că vrea să-mi ceară niscaiva deslușiri asupra absconsului sau a spațiilor încă nenumite. Nu m'a întrebat însă nimic. Mă sfredeli numai cu ochii-i, profunzi duroros de profund, și propriile mele gânduri începură să cânte legănate ca de o beție stranie.

— „Dece, — mă întrebară ele, — te preocupă numai ceeace nu are nici o legătură cu brazdele doldora de evenimente ale imediatului? Dece te pierzi în sofisme sterile? Dece vânturi pleava cuvintelor și așa goală de orice grăunte al înțelepciunii? Ești dator să o faci? Te mântuiesc înfortochierile și stâlcirile amețitoare ale graiului pe care-l mai poartă viu cei ce-și spun păsurile și dorurile? Dece greșitele tentații ale filosofării și dece postulata plictiseală a lucrurilor care nu există până nu le vrăjești cu undița gândului ciudat, din beznele tuturor îngâimărilor posibile? Te îmbogățește slova aruncată la întâmplare? Uite, întreg furnicarul acesta de oameni din jurul tău trăiește, ca și până acum, după străvechile legi ale tăcutei obicinuințe. Se naște din obicinuință, crește, viețuiește și-și dă sufletul din obicinuință. Știu, obiectezi că așa sunt inexorabilele porunci ale lumii. Ești însă cu desăvârșire convins de ceeace te face să mi te opui? Cugetul este o hrană mult prea subțire pentru a fi transformat în pâine. Cu atâta mai vicleană este beția-i. Ferește-te cât mai e timp și nu te deprinde să-l bei. Dacă nu-l poți preface în leac adormitor pentru cei îmbolnăviți de marile nostalgii ale lucrurilor nefirești, sau dacă nu-l poți preface în lumină pentru cei rătăciți în întuneric, nu te deprinde cu apropierea lui. Te vei căi amar. Crezi că sporindu-ți iscusințele „cugetării cu tot dinadinsul", adaogi măcar un bulgăre de moloz la măreața clădire pe care alții te-au învățat să—spui măreață și să o vezi astfel? Câtuși de puțin. Nu. Nu! Să nu crezi că sunt sceptic. Dimpotrivă. Vreau să-ți arăt doar o metodă. Dară metodele duc, toate, numai până într'un loc. Deacolo înainte se descurcă cine poate. De acolo înainte e aventură. Da, și aventurile sunt un fel de metodă. Tu însă ascultă-mă pe mine. Sunt pățit. Suspendă, pentru câteva minute numai, comoda logică în pânzele căreia te-ai încurcat. Presupune că toate conținuturile de până acum ale lumii s'au risipit. Presupune că ponderile de metal prețios și pietre rare câte atârnă, ca o brumă, pe aripile avânturilor noastre, nu ar fi decât reflexe pe mocirle ale unui soare nevăzut. Ce a mai rămas din judecățile tale? Vezi, există sau este cu putință și o filosofie a negației. Dece să negi și să nu afirmi? Și, touși, presupune că oamenii poartă, legate de gât și umeri, poveri rușinoase, care moștenite și dobândite dealungul unei vieți mărunte cu voia sau fără de voia lor. Toate acestea îi țin cu fața în jos, asemeni dobitoacelor și asemenea jivinelor câte bâjbâie neputincioase prin pulberile lutului din mărnutaiele căruia zădarnic încearcă să se ridice. Gândește-te că toate bunurile așa zise și așa prețuite nu sunt decât piedici în luminosul tău drum de pelerin al vieții libere. Ei sunt, ca închisorile, îmbrăcați în ziduri negre și groase, iară tu ca o plajă deschisă către ocean. Ei sunt ca labirintul hrubelor subterane prin cari se aciuiază numai ființele nopții, iară tu ești vârf de munte de pe care privirile rotesc orizont nesfârșit. Gândește-te că altul își razimă toată existența de apele unui inel pe care-l poartă ca

pe o suferință netrecătoare. Iară tu nu o ai. Și altul, iarăși, umblă, ca un pândar, în jurul elucubrațiilor cerebrale pe cari, cu mândrie și dispreț, le-a grămădit, ceas de ceas, cu nestinsă sete de a prinde ceeace nu poate fi prins în realitate. Pe el îl strivește multa greutate a propriilor lui gânduri, iară ție îți cade în față prietenește, vântul câmpiilor și al munților, — făptură liberă către făptură liberă. Privești senin spre toate marginile lumii și nu trebuie să dai socoteală nimănui. Te atrag alte meleaguri? Nimeni și nimic nu te oprește să le cauți. Ai îndrăgit culmea albastră ca însuși albastrul cerului? Nimeni și nimic nu te împiedecă să o urci. Vreai să te odihnești în umbra binefăcătoare a dumbrăvii? Nimeni și nimic nu-ți stă împotrivă, — căci tu nu ai avuturile pe cari le au ceilalți și nici piedicile lor. Aici e înțelepciunea. Toți o știu. Ce înseamnă însă știința pentru știință? Anumite lucruri trebuie să le simți, nu să le știi. Și anumite lucruri trebuie să le făptuiești, nu să le știi. Oare nu e mai presus de orice metafizică livrescă jertfa de sfânt a oșteanului ce moare pentru eternele drepturi ale patriei? Vezi? Anumite lucruri trebuie să le simți, nu să le știi. Dar ascultă-mă. Suntem niște orbi și niște besmetici. Trăim din obicinuință și cugetăm din obicinuință. Nu însă obicinuit. Căci ceeace ne atrage mai ales sunt extravagantele, neverosimilul, inexistentul. Și acuma taci. Bate inima pământului și curge sângele lui. Acolo înaintează făptuitorii unei realități mai mari decât uriașele noastre probleme de o zi. Făptuitorii zilei românești de mâine. In încordarea lor zace, renăscută, întreaga filosofare a neamului. Și tu te încurcaseși în tentații și plictiseli.

TRAIAN CHELARIU

Părăsire

Nu, nu voiu mai învia niciodată.
Din cetate în cetate
Din înviere în înviere,
Oamenii nu m'au cunoscut și mereu am rămas
Singur în marea mea singurătate.

Pe drumuri și în cetăți
Sunt atâtea semne
Și biserici numite Casele Domnului
Unde nimeni nu mă caută.
Și nimeni nu vrea,
Invierea mea adevărată.
Nu, nu voiu mai învia niciodată.

De la Getsemani la Golgota.
Cerul, tot cerul m'a auzit,
Nu, nimeni pe acest pământ
Nu m'a iubit,
Și nimeni nu visează
Invierea mea adevărată.
Nu, nu voiu mai învia niciodată.

Nici la porțile grele ale cetăților
Nu voiu mai bate,
Unde despre moartea și învierea mea
Penele cărturarilor, închipuiesc arabescuri
Și unde se stinge orice stea —
Sting prin trecerea mea, —
Chipul meu din crucea troițelor,
Să se uite, amintirea mea adevărată
Și iau cu mine chipul meu
Din visările oamenilor.

Și vreau, vreau să rămân
Pentru totdeauna fum —
Nu, nu voiu mai trece pe nici un drum
Și nu voiu mai învia
Pentru nimeni, niciodată.

VICTOR STOE

Din volumul „Chipul lui Dumnezeu".

Alt echinox

Purtam mândri stema tinereții și ne sunau anii
ca într'o aurărie stelele ori banii.
Ne răscoleau vânturile până în genuni
dar nu se vedea: la față eram limpezi și buni.

Și de câte, de câte viscole plini-mi
erau anii. Și de când prin inimi
cutreerau viespare cu otrăvuri agere
să ne 'mbolnăvească dragostea din pagere.

Mergeam alături, cuplu liniștit,
nu găseam însă cântecul cel potrivit,
nici culoarea cu mai multă stea
doar lumina din ochi întreba, întreba!

O oră însă ne-a adus inelitul fierbinte
când n'am mai avut lipsă de vestminte.
Trecea pe sub păduri de umbră luna
și-a isbucnit prin sânge liberă furtuna.

In urmă am fost alții, dar cei adevărați,
de-atâtea inutile podoabe scuturați,
Chipul altfel ni-l întorceau apele tăcute —
alături două măști se odihneau căzute.

GEORGE POPA

Trepte metafizice

Din nou trudim pe căi necunoscute
Și sângerăm cu gândul în ciulini;
Purtăm în noi dureri neîncepute
Și-o râvnă mare pentru înălțimi.

Și nu-i ușor să-ți iei vecia'n spate
Și să sfărâmi zăvoare de mister,
Căci moștenim din vremuri vechi păcate,
Să nu putem străbate pân' la cer.

Și zi de zi trăim în împlinirea
Unui amar și crâncen destin mut,
Să cuibărim în noi nemărginirea
Și setea mare pentru absolut.

ION BUCONDU

Și n'o să-ți fie zarea...

De-ași ști că 'n clipa albă, vreodat' ai să te strângi
Cu lutul la picioare, și 'n gândurile 'ncete
Ruina unei lacrimi nestăpânit s'o plângi,
Făcând din zile duse atâtea vii buchete.

Din umede isvoade te rog întâia oară
Cu șoapte prinse 'n stihul viu dătător de grai,
Tristețea toarsă 'n spații, prea mult să nu te doară
Iar amintirea albă, să-ți pară putregai.

Și n'o să-ți fie zarea peste tristeți o poartă
Închisă în rugină de anii cei amari,
Ce îngropară 'n vremuri mireasa'n visuri moartă,
Cu veșnicia prinsă în pumnii reci și tari.

MARIA CONSTANTINESCU - PITEȘTI

CANTECE NOUI

Cuvânt pentru toamnă

Până astăzi, cântecele noastre au trecut printr'o primăvară și printr'o vară, implinindu-se și rotunjindu-se în paginile revistei — nu ca un univers de sine stătător — ci ca un organ trainic și firesc. Prin ele am cercat în totdeauna să punem în tipar avântul numelui nou, alături de certitudinea tinerilor poeți „consacrați". Dar iată că acum pășim într'un alt anotimp, rotindu-ne cu ornicele solare, încercând să spunem „prezent" și în această toamnă literară, care prin bucuriile și tristețile ei nu seamănă cu nici una de până acum.

Actul de prezență pe care-l încercăm și pe care făgăduim să-l ducem până la ultimele sale limite, are ceva din farmecul marilor lucruri necunoscute. Fără să vrem numai perpetuarea unei „tradiții", vom încerca să întreținem — cât tmp și pe cât ne va fi îngăduit și posibil — o flacără și un elan, pe care îl aduce cu sine fiece început de Octombrie.

Nu știm câte reviste literare și câte volume sau plachete de versuri ne vor ajunge sub ochi și pe birou. Ba ar fi chiar cu putință ca înprejurările pe care le trăim, să aducă o de mult așteptată limpezire în poezie și în rosturile ei, adică tocmai acolo unde până în clipa în care scriem, și încă dincolo de ea, stărue ca o calitate incultura și elanul pur tineresc, fără nici un atribut al altor calități. Poate că această toamnă ne va da mai multe învățături, mai multe sugestii și mai mult „material de gândit", de cât ne-au dat atâtea alte toamne, cu neliniștile lor metafizice și intelectualiste. Oricum ar fi însă toate acestea, ne gândim cu drag și cu o camaraderească afecțiune (nu de sfătuitor, ci de frate) la toate planurile, elanurile și la nouile sboruri care se pregătesc în aceste zile în toate unghiurile țării, de acolo de unde ne vin plicurile albe și galbene plesnind nu de poesie în totdeauna — ci de versuri.

Ne gândim cu bucurie la mesagiile tipărite pe care timpul ni le va înfățișa, ne gândim la truda pe care atâți tineri or s'o depună și în acest straniu început de anotimp, nu numai pentru a nu tăcea, ci și pentru a nu desminți o zicală. Cărți tinere ce vor ieși de sub teascuri, foițe litere tremurând fecforelnic sub stampilă, oricât de stângace și de inutile ați fi, noi nu vom precupeți să vă cercetăm cu băgare de seamă, pentru aflarea bobului de aur în căutarea căruia ostenim.

Cei mulți cari s'au alăturat convoiului nostru, să rămână cu noi; avem încă de umblat și de cântat, pentru durerile și izbânzile de mâine. Din pragul acestei toamne, le trimitem tuturor mesagiul frăției de condei și de vis. Iar cei ce or să mai vie, pot fi încredințați că urechea noastră se va apleca și asupra melodiilor lor, în așteptarea POETULUI, pe care îl pândim din zi în zi, pentru a-l arăta tuturor, așa cum doreau în cei dintâi cursiv al acestei republici poetice. Cu toții împreună, vom avea bucuria marilor regăsiri și nu va mai trebui să ne căutăm, dibuind prin besne.

Vom fi!

ȘTEFAN BACIU

N. B. — Manuscrisele se trimit la Brașov, Ștefan Baciu, str. Dr. Baiulescu 9. Și cuvintele de răspuns: **Claudiu Vela, Somara,, N Grădin., Eugen Sec., M. D. Ghind. N. Chir., Iuliu Cr., Bogdan C.:** Nu. **I. On:** Da. Mulțumiri. **Boldur M.:** Ceva da. Scuzați încurcătura. **I. N. Voic., Fl. Dtr., Vasile I. I. B., N. Veron, Mircea Ser., George Manolescu:** Altele. **Em. Ppz.:** Da. **Șt. A. D., Radu Ptr.:** Idem.

Digitized by Babeș-Bolyai University Library

Tinerețea mea în amurg

— Șapte zile cu sufletul întors spre moarte. Rănile mele, lacrămile soldaților mei. — „Bate inima, Petre Ion" — „Bate, s'aude!" —

—Carnet de război— de LAURENȚIU FULGA

Am așteptat cu multă nerăbdare ziua asta. In fiecare an am așteptat-o altfel, cu alt exces, cu altă pasiune. Deaceea chiar astăzi mi se pare așa de ciudat! Ziua mea onomastică. Nu mi se pregătește nimic extraordinar și totuși trebue să se întâmple ceva. Intotdeauna am crezut în neprevăzutul zilelor mele mari. Oricum, ai simțământul unei schimbări extraordinare. Așa cum ai recunoaște în ființa ta apariția spontană a altui om. Un necunoscut sau o umbră, care adesea te-a obsedat fără să știi cine este anume.

M'am sculat de dimineață cu sentimentul unei treziri în altă viață. Peisajul, formele, camarazii sunt în fond aceiași. Dar în conștiința mea se pregătește apariția altor iluzii. Mă întreb, de pildă, cu cine aș vrea să-mi petrec ziua asta? Și nu

Infanteria în marș de noapte.

pot răspunde. Incerc să fiu egoist și să-mi spun: cu o carte (dar n'am la mine nicio carte). Cu fratele meu. de pildă (dar aici n'am decât camarazi). Singur (niciodată nu sunt însă singur. Am atâtea fantasme și atâtea gânduri, că mereu mă uit pe mine însumi). Atunci? Cu cine? Cu cine ar trebui să fiu aici? Simt necesitatea de a vedea acum un om strein și să-i spun clar: azi e ziua mea; vino și petrece cu mine! — mai simt în dimineața asta nevoia de a mă destăinui cuiva, dar mi-e cu neputință. In crizele acestor incertitudini, mă străbate totuși dorul după o streină. o necunoscută. Dece dorim, la festivalul sărbătorilor noastre anuale, să fim în preajma unei femei? Dece în ceasul acesta matinal, pe vasta stepă a Ucrainei nu-mi găsesc alt echilibru decât în imaginea „Mult Așteptatei"-?

Cineva mi-a spus odată că sunt **omul așteptărilor.** Nu știu ce înțeles trebue să dau acestui atribut. Am convingerea însă că miracolul acestei zile depășește mult așteptarea, pentrucă nu mi-e spaimă de absența ei — ci de enigma existenței ei, în care eu însumi mă simt atras.

Și iată că lucrul acesta înspăimântător s'a petrecut. Batalionul nostru se găsește în deplasare, depe o poziție pe alta. Acum trecem printr'un sat. Toate satele din Ucraina sunt la fel: mizere, primitive, cu oameni speriați și necivilizați. Parcă nici n'ar fi Duminică. Același aspect de 20 ani, fără niciun fast, mediocru și vulgar. La început ne înfiorau, ne scoteau din sărite. Eu n'am avut niciodată milă de oameni, dar astăzi am. Mi-e scârbă și mi-e milă de acești sclavi ai regimului roșu. Totuși, iată că dintr'un grup de femei obscure — apare o fetiță impecabil de blondă și în sălbătăcia ochilor ei neprihăniți, în această făptură minusculă și gingașă, cred că se sbate o frumusețe prea trudită și poate destul de nemângâiată. Fetița îmi dărue, zâmbind, un buchet de flori. Sunt niște simple flori de câmp, culori variate, roșii, mauve, albastre, galbene — dar în totalitatea lor recunosc inocența sufletului ei vestal, precum și același sentiment de sclavie — impus de sosirea noastră acolo. Am la început senzația unei înălțări, extazul unui excelsior cucerit cu multă trudă. Și mă uimește atât de mult, încât nu-mi dau seama cât de repede o iau în brațe și îi sărut obrajii. Copilul nu se sperie. Îi place să rămână încă, aci lângă prietenia mea exaltată și să mă privească cuminte ca pe un stăpân.

Păstrez și acum florile. Le-am așezat frumos între foile carnetului și adesea când îmi amintesc că ziua mea nu s'a sfârșit, le scot tremurând. Au un parfum aparte, caracteristic. In clipa aceea cred că le ador ca pe niște ființe vii.

Nu știu dece cred că florile acelea mi-au fost dăruite, tot pentru întregirea simbolului „Mult-Așteptatei". Căci mult după aceea făptura fetiței se pierde — și-mi apare un chip straniu de fată, dela noi din România.

LUNI

Până eri, Divizia noastră făcea parte dintr'un Corp German. Axul de înaintare era Iampol-Balta-Kiew. Rușii se pare că fac o retragere strategică rapidă. Nu luptăm alături de germani decât până la punctul de încrucișeri Savatowca. Față de situația extremă a exploatării succesului, urmărirea trebuind să se facă fără indulgențe — rămânem cu 80 de km. în urma motorizatelor nemțești Atunci ni se fixează alt sector, care corespunde cu o rezistență înaintată exact pe axul Odessei.

Așa dar, iată-ne în marș spre portul dela Marea Neagră. M'a pasionat întotdeauna orașul acesta. Imi amintesc că la plecarea pe front, îmi plăcea să visez la șapte mii de fecioare care mă vor primi la porțile cetății și nu știu dece mă agățasem de Odessa ca de un miraj Intervine aici alt element: acela al evadării mai departe, sentimentul expediționarului care nu se astâmpără și care se sugestionează mereu după alte tărâmuri. Simțul meu de aventură triumfă. Suntem asemenea acelor căutători de comori, care se complac în fastul riscurilor și sfidează moartea.

Toată noaptea am mărșăluit. Nu există o rațiune a etapelor pentrucă trebue să ajungem cât mai iute la limita primului obiectiv. Iar de câte ori coloana se oprește pentru câteva minute, dacă ai inspirația nefastă să te așezi, la plecare constați că te doare tot trupul și parcă ți se scurge sângele din vine, atât de obositor e drumul. Sunt mulți soldați care merg dormind și-mi închipui că sunt foarte fericiți. Am încercat și eu exercițiul acesta, dar a trebuit să renunț: e incomod somnul perpendicular. Totul durează așa, orbăcăind prin beznă și neorientat, cam până spre ora 3. Cum răsar zorile, nu mai simțim nimic. Durerile sunt anihilate în carne.

Totuși trebue să ne oprim undeva. Intr'adevăr se fixează o etapă de odihnă în marginea pădurii dela Nordul satului Ecaterinoslav. Nu mai vrem nimic. A fost deajuns ordinul, pentru ca să nu mai rămână nimeni în picioare. Caut o clipă să-mi echilibrez durerile, însă mă prăbușesc pur și simplu în cel mai adânc somn.

Mi-aduc aminte că m'am trezit târziu, în spre ora 2 după amiază. Ardea îngrozitor soarele. Sunt încă încins, cu mantaua pe mine și cu mănușile în mâini.

Grupa curăță un sat cucerit

Dormisem atâtea ore, neștiut pe cel mai colțuros pământ din lume. Colo în fund, Petre R. Ion se grăbește să încălzească un fel de mâncare, probabil sleită și ne mai fiind bună de nimic. Perfect: astăzi postesc. Dar adorm din nou.

MARȚI

Mi-e dor de Țară. Simptomele sunt aceleași: amintirile. Am încercat de multe ori să scap de amintiri, dar mi-a fost cu neputință. Biografia mea prezintă prea multe incertitudini și prea superbe culminanțe, ca să le uit. Și-apoi sunt ceasurile acelea, în care par'că te găsești izolat într'o lume foarte deosebită; o ipostază de falsă existență, de gol și de nimicire. Nici iluzii nu-ți poț face, nici în realitate nu poți fi prezent. Și-atunci intervin umbrele, formele, peisagiile trecutului. In această de a doua făptură (făptura-umbră) afli mai întâiu aparițiile tale cele mai ideale din amintire. Așa de pildă aș vrea să mai fiu odată prin grădina publică a Chișinăului și s'aud deodată sunând clopotele din Sobor. Această amintire hieratică și muzicală mă uimește, mă sanctifică. Mă pierd imediat în cea mai curată nostalgie, dar încă pătrunzătoare. Recunosc, aminitirile mă umilesc — dar nu renunț la ele, pentrucă mă readuce pe un plan unic: acela al trăirii nedefinite și improprii. Aparțin amintirilor și umbrelor.

Eu n'am avut niciodată simt geografic, și când afirm că mi-i dor de țară — nu mă gândesc la granițele ei naturale, ci la acele marginalii ale Țării rămasă în imaginația fiecăruia dintre noi. Copilăria, adolescența, existența mea personală — o Țară ocultă care cuprinde toate alegoriile anilor mei din urmă, în care se refulează înspăimântător toate visele nerealizate și toate disperările consumate. Asta dovedește că mi-e frică de îmbătrânire. Căci ea este cauza determinantă a acestui dor violent.

Firește, aș vrea să mă întorc, să văd numai odată Cișmigiul, biblioteca Fundației și colțul dela „Cartea Românească" unde răsfoiam zilnic albumele lui Gauguin. Vedeți, în fond sunt simple lucruri, impersonale, streine de mine — dar acestea formează o biografie. Deși ele nu caracterizează un complex proces de psihologie, totuși conștiința mea le absorbea.

Ori poate am presimțirea morții mele apropiate, și încerc altă evadare spre înapoi? Oare asemenea crispări au toți cei ce galopează spre sfârșit? Dar nu m'am gândit încă la moartea mea.

Și totuși, toată ziua am rătăcit ca un halucinat, prin lanul de floarea-soarelui, într'un fel de extaz, într'un fel de demență — cașicum ceremonialul acesta euforic ar fi o pregătire pentru primirea propriei mele morți.

Dorul de Țară rămâne însă, nu se poate șterge.

MIERCURI

Din toate chipurile lăsate în urmă, mi-a rămas unul alături. Necontenit i-am simțit prezența, din ce în ce mai sfâșietoare și din ce în ce mai pașnică — așa cum mi-era sufletul — amar sau limpezit

Lucrurile s'au întâmplat așa: în seara plecării mele pe front, mă întorceam dintr'o plimbare singuratecă pe străzi. Era una din acele stări imprecise și incoherente, când nu-mi puteam înțelege uimirile inimii. Și-apoi amurgul acesta patetic în urmă și neverosimil aproape. Uitasem de mine întru totul, când auzii pașii urmăritori ai cuiva. In singurătatea mea intervenise cineva strein. Ezitai o clipă, crezând că va trece mai departe. Dar necunoscuta se opri exact în fața mea, privindu-mă insistent. Nu știu dacă o mai văzusem undeva. Totuși prin întunericul clar o puteam asemăna cu unul din chipurile iluziilor mele. Visasem de multe ori o atare ființă, care-mi intră în viață fără niciun ceremonial — ci cu toată această simplitate prețioasă și patetică.

— Dece ești mâhnit? mă întrebă ea, șovăind. M'a surprins mai întâiu glasul. Il mai auzisem aevea? Și dulcea ei privire, bună, iubitoare! De unde?

— Trebue să plec, răspunsei vrăjit, supus și schimbat deodată. Nu știu dacă mai mă voiu întoarce. Aici n'am pe nimeni, n'am pentru cine reveni. Ea stăruia să mă privească zâmbind. Apoi îmi vorbi calmă:

— Vrei să te întorci pentru mine? Eu te aștept!

M'am abandonat revelației din clipa aceea. Și am recunoscut în această necunoscută, pe **„Mult-Așteptata"**. Așa mi s'a întâmplat. Știu că și alții doresc apariția acestei ființe scumpe și prezentă în imaginația noastră. Dar acum ea, nu mai reprezintă pentru mine un exil al spiritului meu, căci e o fată vie, obsedantă.

Mi-aduc bine aminte cum arată: de o frumusețe tot mai stranie și mai particulară — asemenea madonelor exaltate, la care visăm cu toată nebunia inimilor înflăcărate.

Toată ziua m'am gândit la ea, cu un dor imens, aproape inexplicabil. Trebue să mărturisesc că am câteodată senzația unei mari rupturi: aceea de a fugi, de a mă dedica în întregime Iubitei. E distrugător acest ridicol spasm, această nebulozitate barbară.

Il întâlnesc pe Facco Giovanni și-l întreb de departe:

— Tu iubești vreo femee? Te-așteaptă cineva, dacă va fi să te întorci?

Enigmele mele sunt câteodată și al lui, căci Facco — ghicindu-mi parcă gândul — începe să recite febril:

Je fait souvent ce rêve étrange
et pénétrant
D'une femme inconnue et que
j'aime et qui m'aime,
Et qui n'est chaque fois, ni
tout à fait la même
Ni tout à fait une autre, et
m'aime et me comprend.

In seara în care am plecat pe front, m'am plimbat aproape patru ceasuri cu iubita. Se făcea o seară tot mai calmă și părul ei împrăștia un parfum greu de trandafiri Păream două fantome într'un mister exaltant.

Astăzi — o supremă durere m'a cuprins. De dimineață necontenit, pe oriunde, aud pașii ei obsedanți în urmă. Și un plâns din vânturi, care mă soarbe.

— Auzi? parcă m'a chemat cineva.

Stau frânt și obosit între amintiri, ca între niște imense abise.

— Fii liniștit îmi răspunde sufetul, nu ne-a chemat nimeni!

Și totuși îți simt din depărtări — zâmbetul și mângâietoare mâna stângă peste fruntea mea

JOI

Suntem aceiași trei, anul lângă altul: eu, Petre N. Ion și Facco Giovanni, în cea mai blestemată împietrire. Niciodată n'am crezut că pot fi capabil de o atât de supremă liniște. In fața noastră, stau aliniate 30 de mormânte, treizeci de căști. Pe una din cruci, brancardierul a terminat să scrie stângaciu cu creion chimic: „Soldat necunoscut din regimentul X".

Soarele începe să cadă. Un crepuscul violet — sângeriu. Și în nemișcarea firii de o clipă, sumt cum mă năpădește un violent dor de a trăi. Cu toate că o clipă gândul meu mă închipuie un mort necunoscut. Imi place astfel să cred în eternitatea altei identități decâ cea pământească. Și poate că soldatul acela, care și-a pierdut cruciulița dela gât, e mai fericit decât morții ceilalți.

Speranțele noastre devin nefaste. Ambițiile lipsite de orice sublim. Spiritele noastre — obscure. Și totuși există o armonie în contemplarea acestor oameni ascunși. Nu numai sentimentul de deșertăciune ne domină, ci o anumită împăcare cu legile de sus. Și când ne trezim din întunecarea asta de spaime, smucindu-l pe Giovanni, el îmi răspunde gâtuit:

— Lasă-mă, du-te! Eu rămân să mă cuget!

Intr'adevăr, dacă stai deoparte și încerci să creezi o relație, între noi — oamenii vii — și cei din morminte, îți dai seama că e groasnică nepăsarea cu care te privesc crucile. De ele mi-a fost teamă întotdeauna, de mila și cinismul sufletelor care se sbat fantastice prin jur.

Mă îndepărtez. Apoi mai îmi întorc odată ochii. Acolo, peste mormântul necunoscutului acum joacă niște flăcări înalte. Poate sunt strămoșii lui, sosiți din neant să-l recunoască.

Incepe o noapte de coșmar și febră.

In fund se aud tunurile bătând.

VINERI

Bombardament de artilerie. Stăm ghemuiți în gropi, ca să se sfârșească. Unii dorm, alții melancolizează. Indolența asta trufașă față de nebunia tunurilor rusești — și pe mine mă încearcă. Astfel sunt foarte fericit, să desfac nerăbdător pachetul trimis de Marica Luca. Impart frățește cu ceilalți dulceața, bomboanele, prăjiturile. Sergentul T.R. Ivașcu așteaptă sticla cu cointreau St. Augustins. Se emoționează și reușește să roșească, dela primul pahar, el cel mai celebru alcoolic din compania noastră. Țuica de caise o trec în bidon. Va fi bună pentru mai târziu. (Marica Luca, îți mulțumesc!)

Seara, până târziu, aviația încearcă să ne atace. Lansează rachete luminoase, apoi mitraliază sau aruncă bombe. Anti-aeriana intră în acțiune. Un avion cade, celălalt dispare.

Dela Odessa, proectoarele luminează toată zona până aici. Ne ascundem în gropi. Incercăm să dormim. Dar începe să plouă. O ploae mărunță și subțire, care ține toată noaptea.

Și într'o noaptea ca asta sufletele noastre s'au pregătit pentru moarte.

SÂMBĂTĂ

Nu știu ce se petrece cu mine. M'a inundat încă din somn o fericire bizară, care mă copleșește. Sunt asemeni copiilor, trăind prima zi de vacanță. Mă absoarbe o necunoscută speranță, superbă, pentrucă mă limpezește și crează în mine un climat incert de frivolitate și desmăț.

Imi amintesc perfect toate câte s'au întâmplat. In apropierea groapei se mai vedeau urme din ploaia de aseară. Mă ustură puțin genunchii. Apoi răsări soarele. Incetul cu încetul ne desmorțim. Caut ceva, aștept ceva. Nu știu, nu pot să-mi explic. Totuși e o senzație de beție sau de sublimă înșelare. Iată că **nesiguranța** o înlătură sosirea altei scrisori; acelaș scris caligrafiat cu cerneală verde:

„Sunt aici! nu mă simți?"

Așa dar asta așteptam?

Asta e sugestia care-mi oferise atâta inegală exaltare?

Acum e altfel. Parcă mă străbate o mână streină și-mi adună toate lacrămile.

Apoi îmi amintesc de o bogată tartină cu lapte conservat, un bidon întreg cu cafea și două pipe fumate până la ultima substanță.

Ne vine ordinul de atac. Plotonul 1 și 2 în linia I-a. Imi umplu cartușierele, îmi încarc arma, pun piedica. Mă orientez. Unde Dumnezeu mă gândesc?

Bivuac, în preajma Odessei

(Văd aevea un chip de fată zâmbitoare și care-mi strigă mereu: „sunt aici, sunt aici!"). S'aude goarna. Fiori, mulți fiori. Pornim. Grupa I-a, patrulă. Sunt în mijlocul soldaților. Un pas, doi, trei... Primele focuri mă trezesc însfârșit. Pe salturi, folosind orice cută de teren, culcându-ne, ocrotindu-ne singuri contra morții. (O auzi? o auzi? — e pe aici, prin apropiere). Și iată-ne deodată în fața unui imens șanț anticar, la vreo 800 de metri. Descoperim chiar pe parapetul lui câteva posturi izolate de mitralieră. Aduc lângă mine două arme automate, deschid focul. Aspru, violent, cu mâinile încleștate pe trăgaciu. Plotonul 1 înaintează disperat. Și noi câteva salturi. Cineva din dreapta mă strigă.

— Ce este?

— Veniți la noi, suntem singuri.

Intr'adevăr, comandantul plotonului 1, Sublt. D. V., a căzut. Trec la mijlocul plotoanelor. N'am timp să raportez înapoi pierderea. Trebue s'ajung pe șanț. Atunci ordon ca toate puștile mitraliere să deschidă foc, până ce câțiva grenadiri se vor infiltra în șanț. Scoatem grenadele, ocolim focul, ne tupilăm prin grâu. Rușii nu ne văd. Ne împărțim pentru fiecare cuib inamic. Ne ridicăm puțin pe vârfuri și aruncăm grenadele. Totul decurge în regulă. Rușii rămân surprinși; desorientați nu știu de unde au venit loviturile. Fug. Atunci cățărându-ne unul pe spatele celuilalt, urcăm pe parapet. O singură mitralieră rusească întoarsă și folosită tot în contra lor — ne dă libertatea să ocupăm imediat tot șanțul pe un front de 400 metri.

Rănit transportat spre un post de prim ajutor.

Raportez la companie: „ajuns pe șanț cu amândouă plotoanele, la flancul imediat al unității din stânga. Compania 5-a n'a ajuns încă. Am dat două grupe pe dreapta, pentru evitarea vreunui contraatac. Trimiteți înlocuitor la comanda plotonului I".

Aproape un ceas e o fază de acalmie. Rușii continuă să tragă încă. Sosește înlocuitor elevul-plotonier St. M. Pe parapet se stă foarte bine. Imi aduce aminte de meterezele legendare dela Plevna. Rușii încearcă un contraatac. Pușcașul mitralior de lângă mine se rostogolește în șanț. Trec eu trăgător. Simt mâna încleștată pe țeavă, dreapta fixând uimitor de repede încărcătoarele. Ochesc, trag. Câțiva cad, alții se retrag. Imi place să mă joc cu mâna înfierbântată pe trăgaciu. Ai o senzație de sfâșiere, dar și de hipnoză: **„De la douceur, de la douceur".** Deabia târziu — ne liniștim.

Mai trec două ceasuri. Atacul va reîncepe egal pe tot frontul. O altă goarnă și ne dăm drumul peste șanț. Primim focuri și din față și de flanc. Dar le ignorăm. Alt țipăt. A căzut și celălalt comandant al Plotonului 1. Iar trec la mijloc. Incerc o manevră simplă: înaintarea eșalonată, ploton cu ploton. Focul rușilor devine din ce în ce mai vioent, dar parcă nu e făcut pentru noi.

Totuși... Cred că mai sunt o sută de metri până în poziția lor. Alt salt, gata să pătrundem dincolo, când o rafală de mitralieră mă prinde în plin. Lovitura a fost așa de brutală, că m'am dat câiva pași înapoi. Rezist totuși, rămân în picioare, încerc să strig, mai îmbrățișez odată toate panorama asta diavolească — și mă prăbușesc pe dreapta, cu gura în pământ. Ceasul se lovește de armă, geamul se sparge și brățara se rupe. Arată preis 4 și 30 de minute. Simt multă căldură în gură, apoi o înăbușeală în tot pieptul, în clipa următoare începe să-mi curgă sânge pe gură și pe nas. Mai am puterea să-mi scot bluza, îmi pipăi pieptul — mâna mi se oprește exact pe crucea trupului. La subțioară, în brațul stâng, jos în piciorul drept — la fel. Dintr'odată patru gloanțe, patru răni. Petre N. Ion e cel dintâiu lângă mine. Sunt încă lucid, cu conștiința clară. Totuși e ceva care mă întunecă și mă anulează. Il trimit pe caporalul Sprinceană să raporteze la companie, să vină alți doi înlocuitori, deasemenea o targă. Mă înec încă în sânge, respir din ce în ce mai greu. Pomenesc necontenit numele unei fete. Sau aș vrea să citesc ceva. Din nou însă încântătoarea amorțire și dulcele somn care se apropie.

Cineva în spatele meu șoptește speriat altuia, că voiu muri până la spital. Deacum m'am bandajat, par ca o păpușă peticită. Mi-e sete. Mi se udă buzele cu țuica de caise. Il întreb mereu pe Petre N. Ion:

— Mai bate inima?

—Bate, s'aude, d-le sublocotenent.

Totuși, s'ar putea întâmpla să mor Sunt liniștit, sunt pregătit pentru asta. E așa de bine acum! nu văd în sus decât cerul și poate un drum ireal spre paradis.

Trei ceasuri mai rămân încă aici în mijlocul câmpului. Târziu vine targa. Băeții m'așează încet ca într'un sicriu. Pornesc. Rușii trag. Și de câte ori gloanțele fâșâe pe alături Petre N. Ion se apleacă peste mine să mă apere.

— Nebunule, vrei să mori pentru mine?

Ii cade o lacrimă. Tace. Ajungem la postul de prim ajutor. Doctorul la fel — nu spune nimic. Imi leagă de buzunarul bluzei — biletul de rănit, mă urc în mașină. Pornim spre spital.

E o seară splendidă. Nu mă gândesc la nimeni, nu mi-e dor de nimeni, totuși în singurătatea asta gravă, îți simt din depărtări zâmbetul și odihnitoare mâna stângă peste rănile trupului meu.

Steaua mea licăre acum deasupra orașului nostru.

Severinovca, August 1941.

Cronica literară

AL. DIMA: Sibiu, „Fundaţia regală pentru literatură şi artă"

Monografia, admisă de critica didactică printre speciile genului epic, a cucerit un loc de seamă, în literatura modernă. Faptul îşi găseşte justificarea teoretică în concepţia unităţilor tipologice.

In special, *monografia* unui oraş, cum este Sibiul, verifică teoria „unităţii tipologice", cunoscut fiind că acest oraş, prin vechimea lui şi prin centralizarea unui anumit fel de viaţă ardelenească, rezumă un important aspect al evoluţiei româneşti.

Preocupat să întocmească o lucrare de „istorie culturală" d. *Al. Dima*, a aşezat la începutul cărţii, un ingenios capitol, despre „Numele străzilor", menit să fixeze într'un singur cadru, întregul material descriptiv al oraşului.

Din ciudăţenia numirilor de străzi, se recunoaşte bunăoară, *vechimea* Sibiului. Mentalităţii oamenilor din alte secole, se datoresc unele nume, faţă de care citadinul modern rămâne nedumerit, precum arată d. Dima: „Fireşte o nomenclatură atât de bizară a stârnit totdeauna, nedumeriri, nemulţumiri, ba şi aspre proteste. Nu e de loc plăcut să locuieşti, — să spunem, — pe strada *Viţeilor*, în *Şanţ*, sau printre *Raţe*. Dacă stăpânirea nu le-ar fi înlocuit în parte, risca să lovească din greu pe proprietarii care şi-ar fi văzut casele părăsite de chiriaşii prea sensibili... Astfel de nume alcătuesc focare de atracţii pentru streinii ce ţin neapărat să le vadă.

La început ele n'au exprimat deloc glume, ci anume situaţii reale. Strada sibiană a *Şanţului*, de pildă, botezată astfel abia la 1874 aminteşte posterităţii o întâmplare eroică: aci, s'au săpat tranşeele localnicilor împotriva oştilor maghiare, în timpul răsmiriţei de la 1848—849. Mai puţin războinică, desigur, strada Raţelor evocă totuşi un trecut domestic aproape patriarhal: pe întinderea ei se lăfăiau odiniară în bălţi nu prea rare, micul popor auriu al bobocilor, sau chiar cel alb al raţelor cu înot marţial. Incă dela 1590 e pomenită, mă rog, într'un „protocol" această uliţă, care a devenit astfel fatal „istorică". Strada Viţeilor la rându-i n'a îndrăsnit niciodată să-şi aplice numele înţelepţilor ei locuitori. Ea voia numai să amintească nevinovat cu totul — ca bietele animale, — că pe aici va fi fost un târg, cu menirea de a le vinde scump pielea". (p. 17).

Lectorul va găsi, fără îndoială plăcut şi viu duhul acesta al autorului de a „localiza" şi „colora", epocile trecutului, cu oamenii şi activităţile lor. Este un material documentar pe care e bine că l-a folosit, mai ales că expunerea lui implică metoda grea a „humorului". Preţuim dexteritatea cu care d. Dima, a învins dificultatea evocării, îmblânzind prin pitorescul patriarhal, zâmbetul *evoluat* al călătorului modern. Dealtfel remarcăm în complicitatea autorului cu gustul cetăţeanului zilelor noastre, însăşi lansarea monografiei ca speţă a genului epic, depăşind sfera didactică şi corespunzând unei cerinţe a publicului cititor. Precum se vede, judecata trecutului şi a vestigiilor sale, preocupă pe omul modern, şi cartea naşte din acest „criticism", susţinut pe diferenţa de mentalităţi.

Incetând să mai fie complice cu lectorul „criticist", d. Al. Dima continuă cu alt ton, călăuzirea pe străzile Sibiului: „Problema numirii străzilor sibiene e una din cele mai interesante, din punct de vedere cultural şi istoric. Origina lor e felurită. Câteodată înfăţişarea reliefului a dat sugestia numelui: strada Dealului, strada Livezii, strada Cibinului, strada Râului; alteori felul economic al folosirii: piaţa Lemnelor, piaţa Cailor, etc...; breslele de altădată au botezat de asemeni strada Croitorilor, a Dogarilor...; înfăţişarea războinică a oraşului a dat Piaţa Cetăţii, Piaţa Arsenalului...; ordinile călugăreşti şi confesiunile au dus la strada Franciscanilor, strada Bisericii...; aşezămintele de cultură au dat strada Şcolii, strada Teatrului, Aleea Filosofilor...; instituţiile de sănătate: strada Spitalului, cartierul Lazaretului; strada Băii, strada Şcoalei de Innot"...

Ghidul oraşului odată fixat, auorul plimbă pe lector, instruindu-l, treptat asupra trecutului şi urmelor lui; asupra prezentului şi eforturilor româneşti de întemeiere aici a unui centru de cultură al vieţii ardeleneşti.

Un important capitol acordă autorul problemei conlocuirii celor două naţiuni: săseşti şi româneşti, şi colaborării lor la prestigiul oraşului. Prezentarea acestei stăpâniri duale, formează iarăşi un aspect al monografiei cu îndemânare expus. Autorul face şi o interesantă analiză tipologică a păturii intelectuale româneşti, după criteriul provenienţei: „Inteligenţa" locală, — observă autorul, — se ramifică şi ea, după rădăcinile originei. Cărturarul regăţean se distinge astfel prin mulţimea şi varietatea cunoştinţelor, prin scăpărarea originalităţii, în timp ce ardeleanul impune prin adâncimea şi sistematica gândirii. (p. 178). Caracterizând deasemeni populaţia săsească, autorul subliniază amănuntul că, diferenţiaţi faţă de români, saşii „alcătuesc... o lume aparte, deosebită chiar de aceea a germanismului, din pricina răsăritenei lor izolări". In ce priveşte calea de colaborare a celor două neamuri, o arată însăşi întocmirea acestei monografii culturale: „Recunoscând aceste naturale diferenţieri nu avem alta de făcut, decât a le accepta ca nişte fatalităţi, şi a încerca să le reducem distanţele pe căile ocolite ale înţelegerilor culturale".

Imaginea Sibiului — centru de cultură — s'a impus dealtfel şi stărue în memoria noastră, a celor veniţi din alte părţi ale ţării cu gândul să-l recunoaştem după acest blazon.

Portretul cărturarului de tip ardelean, „adânc şi sistematic", s'a întipărit şi se păstrează în amintirea colaboratorilor dela „Universul literar", care s'au apropiat de sufletul oraşului, cu prilejul şezătorilor organizate de revistă. Ştim că Societatea Scriitorilor ardeleni, întemeiată de d. *Victor Papilian*, desfăşură aici o activitate importantă de la care aşteptăm frumoase rezultate.

Revista „Luceafărul", adună în paginile ei talente serioase, din categoria „gânditorilor", pe care îi revendică d. Al. Dima, pentru specificul culturii ardelene.

Prestigiul unui oraş este asigurat, când scriitorilor ce locuesc în el, li se recunoaşte titlul nobil de independenţă şi iniţiativă în literatură. Aşteptăm în Capitală „noutăţi literare" din Sibiu, iată semnul clar care arată că oraşul merita monografia „culturală".

CONSTANTIN FĂNTÂNERU

Pentru şcoli, părinţi şi elevi

Cărţi de curs complimentar şi toate manualele didactice pentru şcoalele secundare, se pot procura cu preţurile cele mai convenabile dela

Librăria „UNIVERSUL"

care este asortată şi cu rechizite şcolare de cea mai bună calitate.

Librăria „Universul" a tipărit noui hărţi în culori, precum şi Hărţi Murale legate pe pânză. Se găsesc orice cantităţi de hârtie de calc, hârtie de desen, hârtie feroprusiată, echere, teuri, compasuri de precizie, ghiozdane, etc.

Vizitaţi LIBRĂRIA „UNIVERSUL" str. Brezoianu 23-25

ETCAETERA...

INFORMAŢII LITERARE

Aflăm cu plăcere că un cunoscut scriitor, autor a 5 romane şi a 8 volume de nuvele, şi-a luat în această toamnă bacalaureatul. Ii transmitem felicitările noastre.

*

Poetul Traian Lalescu cumpără în fiecare zi două kilograme de lapte dela lăptăria Ehrmann. Viitorul său volum de versuri va fi intitulat: „Alcool".

INFORMAŢII TEATRALE

Dramă:

S'a închis cafeneaua Royal.

Comedie:

Domnul Mihai Popescu interpretează rolul lui Mircea Basarab în piesa „Vlaicu Vodă".

Balet:

Cunoscutul milionar, domnul B. Ogatu, a încasat zilele acestea, chiria celor 5 blockuri pe cari dânsul le posedă în centrul Capitalei.

INFORMAŢII SPORTIVE

Hippism:

Domnul Grigore Vasiliu Birlic dobândeşte un frumos succes în piesa „Prostul din bae" la Teatrul Comoedia.

D. G. Ciprian are, aproape terminată, o nouă piesă de teatru.

Box:

Cunoscutul romancier, Mircea Damian, a isprăvit de cetit volumul „Turnul Babel", de Neagu Rădulescu.

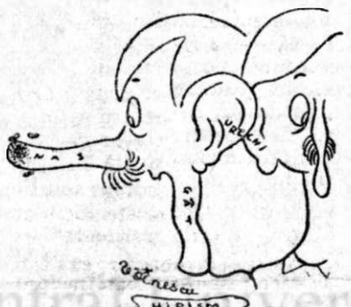

Curse de fond:

Absolvenţii Inaltei Academii de artă dramatică sunt în căutarea unor angajamente la Teatrele particulare.

MARE CONCURS CU PREMII

Cetitorii noştri sunt rugaţi să răspundă la următoarele întrebări:

1) Pe cine n'o să înjure domnul Şerban Cioculescu în revista Curentul Literar?

(Nu se admite răspunsul: „Pe domnul Şerban Cioculescu").

2) In ce an n'o să scrie domnul Ionel Teodoreanu nici-un roman?

3) Când o să se deschidă Teatrul de reviste al domnului George Şoimu?

Fiindcă ştim prea bine că nu se poate răspunde la aceste întrebări, oferim premii cetitorilor cari vor da răspunsurile exacte.

Vom anunţa premiile în numărul viitor al revistei.

LA TEATRU

Reclama anunţă că piesa „Prostul din bae" dobândeşte un **succes imens**, smulgând **hohotele de râs** ale spectatorilor.

Şi cum spectatorul nostru crede orbeşte în reclamă, piesa „Prostul din bae" se prezintă în faţa unor săli arhipline.

Zilele trecute puteau fi numărati printre spectatorii din sala Teatrului Comoedia, doi scriitori atraşi la acest spectacol, atât de reclama făcută în gazete, cât, mai ales, şi de biletele de favoare primite dela un prieten, actor în trupa lui Birlic.

Cortina s'a ridicat şi cei doi scriitori au putut constata că „Prostul din bae" nu smulge chiar **hohote de râs**, ci, dimpotrivă subiectul piesei este foarte banal şi, câteodată, chiar plicticos.

După primele replici, unul dintre scriitori, lămurit asupra calităţii piesei, a găsit că cel mai bun lucru de făcut este să adoarmă.

Celălalt scriitor, mai rezistent, a urmărit cu atenţie peripeţiile de pe scenă.

La sfârşitul actului I aplauzele l-au trezit pe primul scriitor.

Pentru ca, imediat după pauză, replicile actului II să-l adoarmă din nou.

La sfârşitul actului II, scriitorul trez l-a sculat din somn pe cel adormit:

— „Eu nu mai pot rezista. Plec! Vii şi tu?"

Calm, scriitorul somnoros a răspuns:

— „Nu! Eu mai stau să văd şi actul III!"

Şi **l-a văzut** la fel ca pe primele două.

CAFENELE

Se ştie prea bine că pe Calea Victoriei, vis-à-vis de Capşa, sunt două cafenele: „Royal" şi „de la Paix".

Clienţii credincioşi ai „Royalului" sunt actori cari pot fi mereu întâlniţi la o masă, în faţa tradiţionalelor schwartzuri artistice.

In schimb cafeneaua „de la Paix" este ocupată de scriitori, cari se deosebesc de actori prin faptul că beau numai apă, nu şi schwartz.

Acum o lună, „Café de la Paix" a fost timp de 15 zile, „închis pentru renovare".

Scriitorii rămaşi fără adăpost, au găsit imediat găzduire la cafeneaua vecină.

Putea fi, astfel, admirat, bardul Teodor Scarlat sorbind elegiac un pahar cu apă, la o masă alăturată de aceea a lui Timică.

Acum lucrurile s'au schimbat. „Paix"-ul s'a deschis şi în schimb s'a închis „Royalul".

Scriitorii s'au întors în cafeneaua lor de baştină.

Actorii însă...

Aici devin lucrurile mai ciudate.

Actorii, însă, rămaşi fără cafenea, sunt totuşi credincioşi Royalului. In fiecare seară pot fi văzuţi, în faţa „Royalului", dârdâind de frig, Rolland de Jassy, Calmuschi şi alţi actori bătrâni.

Dacă-i invîţi la „Café de la Paix", ei îţi răspund demni:

— „Noi nu mergem la scriitori!"

Şi cine spunea, mă rog, că scriitorii îi dispreţuesc pe actori?

CONSPIRAŢIE

D. Bumbeşti a pus în scenă, de curând, piesa Vlaicu Vodă.

Nu vrem să ne facem duşmani, aşa că nu ne spunem părerea despre regia d-lui Bumbeşti.

Vom povesti doar o discuţie auzită zilele trecute într'o cabină a Teatrului Naţional.

Cetitorii noştri ştiu prea bine că în actul I al piesei, câţiva boeri conspiră într'o pădure. Conspiraţia pretinde, bine înţeles, o oarecare atmosferă de taină.

Un domn, străin de teatru, care venise în vizită la d. Calboreanu în timpul prezentării lui Vlaicu Vodă, a auzit la un moment dat nişte sgomote cari veneau de pe scenă. Speriat, vizitatorul a întrebat:

— „Dar ce s'a întâmplat? Ce sunt urletele astea?"

Calm, domnul Calboreanu a răspuns:

— „Nu e nimic! Conspiră doar boerii.

PUNCT ŞI VIRGULĂ

Note româneşti

P. ANDRONESCU CARAION: NOCTURNE.

Am mai pomenit, nu odată, de surprizele plăcute pe care din când în când editurile din provincie ni le fac — cărţile prezentate vădind un gust ales.

Este cazul plachetei de versuri apărută la Buzău şi datorită d-lui Andronescu Caraion. De data asta, în afară de înfăţişarea cu adevărat occidentală în care se prezintă placheta sus pomenită, avem satisfacţia de-a descoperi şi versuri bune.

Iată, de pildă, începutul poeziei intitulată „Fecioara nopţilor":

Peste vârfuri de stejar
Trece luna... Şi habar
N'are luna de ce vede,
Căci nu crede
Că în lume
Să s'adune
Pot tristeţi
Atât de multe.

în care autorul ne dovedeşte că ştie să mânuiască uşor condeiul.

NECESITATEA

cărţii de specialitate, menită să difuzeze în cercuri cât mai largi un mănunchi de cunoştinţe particulare, care nu pot fi uşor la îndemâna oricui, s'a făcut mult simţită în ultimii douăzeci de ani. Toate bunele intenţii s'au isbit însă de dificultăţi, oridecâteori a fost vorba de realizarea practică a proectelor tinzând la tipărirea unei astfel de lucrări.

Pedeoparte, materialul cerea anumite prelucrări spre a fi accesibil unui număr cât mai mare de neinţiaţi, această muncă nefiind dintre cele mai uşoare. Pe de alta, învestirea unui capital într'o astfel de lucrare nu prezenta suficiente garanţii, deoarece numărul celor ce s'ar fi apropiat cu încredere de ea este destul de redus. S'a recurs la un expedient: vulgarizarea ştiinţei. Atunci când această vulgarizare a fost făcută de oameni competenţi, publicul cititor, dornic de noutate, n'a avut decât de câştigat.

Plecând dela constatarea aceasta, editura „Universul" a început de curând tipărirea unei culegeri intitulată „Biblioteca tehnică". Au apărut, în condiţii grafice superioare, câteva volume tratând probleme dintre cele mai diverse. Efortul pe care editura „Universul" îl face în această direcţie este dintre cele mai lăudabile şi primirea făcută de public dovedeşte că s'a ajuns şi la noi să se facă distincţie între cartea serioasă şi cea improvizată. E un semn îmbucurător şi numărul important de asemenea lucrări ce vor vedea în curând lumina tiparului dovedeşte că editura „Universul" ştie să-l aprecieze.

DAPHNE DU MAURIER: REBECCA

Continuând seria începută cu o seamă de cărţi literare din cei mai de seamă scriitori americani şi englezi, editura „Cultura românească" a tipărit de curând romanul Rebecca *de Daphné du Maurier.*

Puţin cunoscut la noi, numele acesta a trecut de mult oceanul, ajungând în scurtă vreme, atât pe Continent cât şi în America, să se impună ca unul dintre cele mai de seamă. Opera acestei scriitoare se impune prin diversitatea de teme ce tratează şi captivează prin cunoaşterea celor mai ascunse cute ale sufletului omenesc. Lumea descrisă în „Rebecca", deşi aparţine unor straturi sociale diferite, formează o mică familie spirituală, singularizată în furnicarul imens ce-o înconjoară, reuşind să-şi păstreze nealterat caracterul specific pe care autoarea i-l imprimă.

Traducerea d-lui Constantin Apostol se dovedeşte la fel de bună ca şi cele precedente.

UN REUŞIT PORTRET

al lui Decebal, — bazat pe mărturiile obiective şi unanime în a-i recunoaşte calitatea de priceput războinic şi om de stat făcute de istoricii vremei — semnează d. Ion I. Rusu în ultimul număr (7 anul 72) al revistei **Transilvania** care apare la Sibiu.

După ce reproduce părerile unui istoriograf al timpurilor asupra personalităţii covârşitoare a regelui dac, citează: „Cu asemenea virtuţi, el a fost ani îndelunga un vrednic adversar al Romanilor". Orice contribuţie cât de neînsemnată la cunoaşterea celui ce-a ştiut ani dearândul să înfrângă impetuozitatea Romei, este binevenită. Prin studiul acesta, d. Rusu îşi vădeşte dragostea pentru trecutul nostru şi priceperea rară de a se păstra în realitate, ferindu-se de afirmaţii gratuite şi dăunătoare.

In restul numărului colaborează d-nii: Silviu Dragomir, Sabin Opreanu, Al. Procopovici, Emil Petrovici, Adrian Cristea, I. Verbină, Ion Muşlea, P. Drăghici etc.

C. POSTELNICU

ARIPI FRÂNTE

(Urmare din pag. 6-a)

— E o sarcină grea... foarte grea, continuă comandantul. Dar de ea s'au legat nădejdile tuturor, de ea atârnă fericirea mamelor, a femeilor şi a copiilor de acasă. Nu vreau să numesc pe nimeni; rămâne la alegerea voastră.

Din nou tăcerea se aşternu aspră, umilitoare. Şuerul vântului răsuna sinistru şi valul de ploaie sguduia ferestrele, într'un freamăt surd.

— Pe lângă d-ta nu însemnăm nici cât negrul de sub unghie, se adresă căpitanul lui Nel Petrescu.

Nel îşi îmbrăcă combinezonul de piele. Afară se auzea grohotul motorului, luându-se la întrecere cu vaetele vântului. Mângâie pisoiul care se gudura la picioarele sale şi bău pe nerăsuflate un pahar cu rom.

„Pe timpul ăsta am nevoe de ceva care să mă desmorţească!" se gândi el.

Furtuna îi aruncă în faţă un val de apă; îl primi cu seninătate. Se obişnuise cu capriciile vieţii.

— Atenţie la decolare, Nel. Să nu-ţi frângă aripile furtuna, zise căpitanul.

— Nicio grije, căpitane. Imi cunosc meseria ca pe mine însumi.

Şi, înainte de a se ridica în carlingă, îi şopti stins, cu o devotaţie pe care comandantul o găsi bizară:

— Dacă nu mă mai întorc, scrieţi-i mamei să nu mă plângă. O mamă ca ea trebue să se bucure, să fie fericită.

Făcu un gest cu mâna. Avionul ţâşni sprinten, se smulse dela pământ, se înfundă în faldurile cenuşii ale ploii şi se pierdu, ca un fulger, în întuneric. Sbura atât de jos, încât îşi zise că orice greşală ar fi însemnat moartea. In realitate, nu se gândea la acest amănunt decât ca la un lucru de minimă importanţă, pentrucă vieaţa, pentru el, încetase de mult să mai aibă semnificaţia de altădată. Nu mori decât odată şi nu mori decât pentru tine. Iar el avea sentimentul că era o biată frunză moartă, căreia vântul vieţii îi dădea impresia că sborul prin văzduh ar fi fâlfâirea sănătoasă a ramurilor unui copac. Ceea ce-l preocupa cu adevărat şi-l făcea să tremure, era conştiinţa misiunii care i se încredinţase, gândul că ţine în mână destinul a mii de oameni. In alte împrejurări, sborul ar fi fost ceva banal care nu merită nicio osteneală. Acum era în joc soarta atâtor oameni şi nicio morală din lume nu-l îndreptăţea să facă uz de ea. Ascultă sgomotul motorului cu o atenţie încordată şi ochii îi fugeau neastâmpăraţi pe aparatele de bord.

Totul era în regulă. Inclină aparatul pe o parte şi privi jos. Se vedeau distinct golurile tranşeelor, păienjenişul reţelelor de sârmă şi forfota oamenilor, care se pitulau în găuri, ca puii de potârniche. Se lăsă deasupra copacilor, se strecură dealungul văilor, plană deasupra câmpiilor, ca şi cum s'ar fi pregătit să aterizeze. Se întoarse spre observator, cu faţa plină de zâmbet, şi-l consultă din ochi. Străbătuse sectorul dela un capăt la cealălalt fără să întâlnească nimic şi se gândea să se reîntoarcă. Dar observatorul ridică mâna dreaptă înainte, ca şi cum l-ar fi sfătuit să continue. Porni spre necunoscut. Ploaia încetase, dar pe pământ apa se strânsese în băltoace enorme. Era linişte şi drumurile goale. Se hotărî să se înapoieze; dar în clipa aceea, ca lungi şiruri de cocoare, zări ceea ce căutase. Inaintau pe marginea şoselii, la adăpostul pomilor, prin frunzişul crângurilor. Trecu pe deasupra lor ca o furtună, cabră, veni în picaj şi plană din nou. Se ghemuiseră în noroaie, ca broaştele, se tupilaseră la rădăcina pomilor, ca şi cum vântul de moarte care suflase pe deasupra lor le-ar fi tăiat respiraţia. Îşi simţi sufletul plin de o mulţumire sinceră. Bucuria îi dădea aripi noi. Se răsuci spre observator şi-i desveli un surâs irezistibil, plin de satisfacţie; apoi vură. Se înapoiau. Misiunea se terminase. Incepu să se gândească departe, la trecut, la vieaţa cea de toate zilele. Acum, când aflase ceea ce trebuia să afle, nu-l mai preocupa nimic din toate acestea. I se păreau inutilităţi, lucruri care se petrecuseră cândva şi care nu mai aveau decât importanţă istorică. Imaginea mamei îi răsări în minte, bună şi blândă, cu ochii înnecaţi într'o melancolie care parcă-l implora, cu vorba domoală şi dulce. Îşi aminti plimbările prin Iaşi, pe sub teii care amesteziau voinţa, când înserarea se îngâna cu noaptea, îşi aminti pe Liana, frumoasă şi mlădioasă ca un lujer de crin, de ceasurile în care voluptatea se topise ca un narcotic.

Erau din nou deasupra liniilor.

CAROL ANTON APOSTOLESCU

ARIPI FRÂNTE

de CAROL-ANTON APOSTOLESCU

Să fie adevărat? Să fie oare adevărat? se întreba subloco-tenentul Nel Petrescu, în prada celei mai profunde neliniști.

Nimic din atitudinea ei, nicio pornire cât de vagă și nici măcar presentimentul său nu-l făcuseră să se îndoiască o clipă de esența sentimentelor ei. Surpriza era cu atât mai mare și mai copleșitoare, cu cât nu se așteptase la un asemenea desnodământ. Ultima dată când o văzuse, Katia era așa cum o știa, așa cum se obișnuise să fie. O fată sinceră, mai deschisă chiar decât sperase că ar fi o femee în stare să fie și pasiunea cu care-l iubea, cât și întreg felul ei de a fi, destul de elocvente. Crezuse în dragostea ei mai puternic și mai nestăvilit decât în orice lucru de pe lume și nicio voință omenească nu l-ar fi determinat să-și schimbe convingerea.

Sosise în București de două zile și toate încercările de a o vedea rămăseseră infructuoase. Își aminti cu amărăciune nădejdile pe care și le pusese în permisia aceasta și nerăbdarea, cu care Katia se prefăcuse că așteaptă reîntoarcerea lui și o teamă surdă îi cuprinse sufletul. Folosise toate mijloacele la care putea alerga un om în asemenea situații: îi trimese vorbă prin cunoștințe comune, îi scrisese scrisori lungi, pline de duioșie și de dragoste. Katia îi fixă un rendez vous și-i promise să se țină de cuvânt. Refuză invitația unor prieteni pe care în alte împrejurări nu i-ar fi ocolit și rămase acasă toată ziua, ca nu cumva să sosească în lipsa lui. Orele se scurseră într'o așteptare chinuitoare, dar Katia nu veni. Îi telefonă în câteva rânduri, dar niciodată nu o găsi pe ea. Îi răspundea regulat aceeași voce prefăcută și ostilă a fetei din casă, care-l asigura că-și anunțase stăpâna și că desigur Katia își va aduce aminte. In seara celei de a doua zi, Katia se înduioșe de sbuciumul lui de câine și-i telefonă; îi vorbi, cu o convingere și un rafinament rar, mărturisindu-i că regretă cele ce se întâmplase și-i promise, cu aer solemn — totuși pocăit — că va ști să se pedepsească singură, pentru răutatea ei, care nu fusese decât cochetărie. Și ca un corolar al greșelii, pe care și-o recunoscuse, îi spuse să o aștepte a doua zi.

— Când? întrebă Nel Petrescu, cu inima aprinsă de emoție.

— Ei, când?! răspunse ea, cu nervozitate. Nu mă mai iubești, iubitule! E așa mult de când nu ne-am mai văzut încât să nu-ți mai amintești nici orele noastre de dragoste? Încet, încet, vei ajunge să uiți totul.

Dar Katia nu veni.

In intimitatea sufletului său, cu toată liniștea aparentă și a voinței de fier, în care fusese crescut, începu să se simtă cutremurat de un bizar și implacabil semn de întrebare și îndoielile i se încrucișau prin minte, într'un haos de nedescris.

Devenise mai nervos, mai impulsiv și orice insistență îl nemulțumea și-l umplea de violență. Se retrăgea în liniștea camerei sale (situată într'un ungher îndepărtat al clădirii) să trăiască între visurile pline de imaginea Katiei și ceasuri întregi se muncea să găsească sensul tainic și inexplicabil al purtării ei.

Intr'una din zile, un prieten îi spuse că a văzut-o pe Katia la brațul unui colonel și că arăta foarte tandră și bine dispusă. Se mărgini să zâmbească și schimbă cu amabilitate vorba. In cugetul său își zise că era desigur una din rudele ei, un unchi, bunic, sau așa ceva. Dar, după ce rămase singur, se întrebă dacă prietenul său nu avusese dreptate și îndoiala i se strecură în suflet, ca o otravă. Încercă să adoarmă, ca să uite, dar somnul nu se prindea de el. Își reaminti în amănunt toate ezitările Katiei de a-l întâlni, le cântări pe fiecare în parte și se trudi să le aprecieze cât mai obiectiv, le coordonă, ca să le dea un tâlc. Vălul care îi acoperise vederea și rațiunea se subția, se făcea din ce în ce mai străveziu.

Durerea îi creștea în suflet năvalnic, distrugătoare. O ura pe Katia, cu o ură cum nu mai urîse niciodată. (Ce barbar și inconștient e sufletul omenesc! își spuse el, cu dispreț.) Se înspăimântă de lipsa ei de înțelegere, de cruzimea cu care călcase peste trecut, peste dragostea lor. Și în neantul care-l înghițea, își făcu loc în el convingerea că întocmai ca o nouă Iudita, Katia avea să-l piardă, cu obsesia dragostei ei.

Inapoierea la escadrilă nu părea să fie atât de reconfortantă, cum sperase Nel. Își închipuise că, departe de ea, avea s'o uite mai ușor, că preocupările de acolo îl vor acapara până într'atât, încât imaginea Katiei, care-l urmărea cu neclintită consecvență, se va ofili, pe zi ce trece, până se va stinge pentru totdeauna.

Dar Rubiconul moral, pe care-l întâlnise în drum, deși era o apă liniștită, era foarte anevoios de înfruntat, pentrucă întotdeauna apele liniștite sunt foarte adânci și periculoase.

Pe măsură ce timpul trecea, se gândea la Katia cu un elan și o pasiune, cărora, dacă nu vroia să le recunoască adevărata intensitate, nu însemna că nu existau și nu-l preocupau. Încercă să-și amintească, cu toate preciziunea, lucruri care se întâmplaseră de multă vreme, revizuia și căuta să-și explice anumite amănunte, pe care le trecuse cu vederea altădată, convins că trierea și introspecția aceasta îl vor conduce la găsirea unei explicații reale și fidele, care-i va ajuta să pună ordine în haosul din mintea sa. Dar, din nenorocire, procedeul acesta era însăși ceea ce ar fi trebuit să evite, deoarece reactualizând prezența Katiei și întreținând-o vie, în inimă, își pricinuia o durere tacită și chinuitoare, întreținea o apatie, care nu-i putea fi de niciun folos. Odată sau de două ori chiar, presimți că acesta este motivul care-l făcea să fie atât de nervos și de abătut, dar își dete seama că i-ar fi peste putință să nu se mai gândească la ea, că-i lipsea și voința și convingerea de care ar fi avut nevoe pentru o asemenea cruciadă împotriva destinului său. Avea senzația că este sclavul unei forțe magnetice și că orice împotrivire ar fi zadarnică, pentrucă imaginea și parfumul dragostei, al trecutului, erau mai puternice decât voința lui și că trebuia să se resemneze.

Speră să găsească limanul pe care-l căuta cu înfrigurare și desnădejde în vin, dar se înșelă și de astădată. Vinul îl exalta, îi stârneau în suflet flăcările, pe care el se trudea să le stingă.

Se părăsi în mâinile soartei.

Intui, ca prin vis, că în întunericul de nepătruns, între gigantele fantome ale sufletului său, licărește undeva o luminiță a nădejdiei, că sub furia furtunii, care creștea și se ridica într'însul — ca un flux și reflux, se luptă, cu disperare, dar se înalță din ce în ce mai sus speranța în destinul său, pe care fantoma aceea îngrozitoare ce-l teroriza zile și nopți în șir, nu reușise s'o doboare.

Simțea cum i se desface sufletul în sute și mii de părți, cum se macină și se nimicesc și că cineva într'însul plânge cu hohote și se împotrivește sbuciumului omorîtor; dar, ca sub imperiul unei vrăji, asista, neputincios și plin de emoție, la jocul fantastic și nebunesc pe care-l urzise vieața în labirintele ei magice. (Odată și odată se va sfârși totul! gândi el. Și de vreme ce este aproape o absurditate să lupți împotriva propriului tău suflet, n'am decât să-l las să se liniștească singur.).

Din inima de piatră a destinului, curse o lacrimă.

Se înduioșase de chinul lui, care, fără să fie Prometeu, suferea aidoma. Începu s'o urască și sentimentul acesta de neclintit îi dădu speranța în care nu mai voia să creadă: nu va mai însemna nimic pentru el, o va uita; își va recăpăta însfârșit liniștea de care avea nevoe. Incercase să fie indiferent. Dar indiferența nu este o armă; sau, în cazul cel mai bun, este o armă cu două tăiușuri. Pasiunea putea să isbucnească, pe neașteptate, și mai răscolitoare. Acum nu se mai îndoia de nimic. Când ajungi să urăști pe cineva, totul este limpede: dragostea s'a stins definitiv. Și el o ura pe Katia. O ura nu pentrucă-l mințise și-l înșelase în sentimentele cele mai sincere, căci, în fond, amănuntul ăsta nu i-l putea impune el; o ura mai mult dintr'o revoltă surdă a orgoliului care nu-i putea ierta, nici în ruptul capului, greșala de a-l fi părăsit pentru altcineva, pentru o dragoste nouă. Admitea că nu era îndreptățit să formuleze nicio pretenție asupra simțămintelor ei, dar nu se arăta, sub niciun cuvânt, dispus să-i treacă cu vederea că se purtase incorect și murdar cu el, că sub aparența dragostei pătimașe, cu care-l amăgise, se ascundea un joc perfid, lipsit de cel mai elementar simț de omenie și gândul acesta — cel mai impresionant și mai chinuitor dintre visele pline de spaimă pe care fusese sortit să le trăiască — se ridica acum năvalnic în suflet și-l umplea de indignare oarbă, de ură. Găsea cu totul explicabil și uman ca unei femei să-i placă un alt bărbat, de dragul căruia să rupă orice legătură cu trecutul, dar socotea mai mult decât infamie să te părăsească fără niciun menajament, după ce te-a sedus, pur și simplu, după ce te-a făcut să crezi în iubirea ei ca în ceva mai presus de fire.

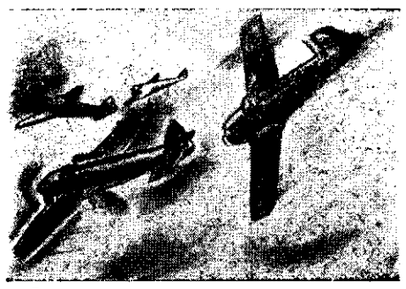

O ura pe Katia pentrucă se prefăcuse că ține la el și-l îndemnase să creadă în dragostea ei, când în realitate se gândise la altul.

Altădată, o asemenea prezumție l-ar fi înspăimântat.

Acum îl liniștea.

Era o inconsecvență.

La fel se gândi și Nel Petrescu; dar nu cu presentimentul unei greșeli de neiertat, ci calm și nepăsător, ca și cum ar fi fost vorba de un sofism pentru care nu trebuie să-ți faci nervi.

Vieața are bizareriile ei inevitabile cu care ești nevoit să te acomodezi, deși poate conștiința stă la îndoială.

Pentrucă totul depinde de sensul pe care vrei să-l dai faptelor și faptele nu sunt ceeace sunt, ci ceeace vrem noi să fie.

*

Nel Petrescu își reluase vechiul obicei de a face lungi plimbări prin împrejurimi, dar nu ca să scape de imaginea obsedantă a Katiei, ci pentru mulțuminea deplină pe care o trezea în sine mireasma ierburilor, aroma vânturilor și veselia exuberantă a păsărilor. Uitase totul. Acum avea o altă pasiune: florile. Pentru ele risca orice. Ele se poartă mai frumos decât oamenii. Se cățăra pe costișe, cu o îndemânare instinctivă, cobora văile, cu pas îndrăsneț, cutreera pădurile, atras de o chemare magică, de chemarea irezistibilă a gingășiei și farmecului lor.

Țăranii se obișnuiseră cu el și-l priveau cu bunăvoință. Fetele îi zâmbeau; camarazii îl necăjau. Dar el nu lua în seamă niciuna din manifestările lor. Nu-l interesau. Devenise un alt om; un amoral. Un om pentru care nu contează decât sentimentele și rațiunea sa.

Se întorcea acasă cu brațul încărcat de flori, dar niciodată nu răsplătise unul din nenumăratele surâsuri cu o floare. O singură femee se putea mândri cu atenția lui. O violetă, presată între rândurile unei scrisori de felicitare. Dar femeea aceea era mama sa. Restul și-l dăruia sieși; pentrucă unicul cult, pe care-l mai păstra, era pentru el însuși.

La escadrilă, vieața își continua mersul normal. Juca poker și bridge de câte ori simțea plăcere și norocul se agățase morțiș de el. Câștigă, în trei seri, solda care i s'ar fi cuvenit în șase luni de zile. Bănui să fie una din fanteziile soartei și continuă jocul, cu presentimentul că roata se va întoarce și va pierde ceeace câștigase din simplă întâmplare și favoritism. Banii nu aveau pentru el nicio valoare. Era prea cinstit și prea desinteresat ca să-și ruineze camarazii.

Trimese jumătate din sumă mamei, (deși știa că n'are nevoe) însoțită de o scrisoare, care pe el îl umplu de mulțumire și de haz, dar pe ea o întristă: o ruga să-i constitue ca legat pentru parastasele sale. Din rest, cumpără șampanie, pentru popotă. Ii plăcea șampania, pentrucă-l exalta cu o măestrie de curtezană și-i stârnea în suflet flăcările dragostei de sine și a încrederii oarbe. Bea de câte ori pleca în sbor și la înapoiere o lua dela capăt. Comandantul escadrilei îl sfătui să renunțe la imprudențe. Prietenii își luară rămas bun dela el. Cel mai nefericit era observatorul său, care nu greșise cu nimic, și pătimea ca un Tantal.

Avu unsprezece dueluri aeriene și doborî șapte avioane. Celelalte fugiseră. Ministrul Aerului îl decoră „proprio manu". Era un as. Câțiva dintre cei care-l compătimiseră îl imitară, atrași de laurii neprețuiți ai răsplatei. Aliații și patria recunoscătoare le încununară abnegația și devotamentul „post mortem".

Obținu o permisie, dar nu rămase cu mama sa decât între două trenuri. Ii era teamă de sentimentalismul ei excesiv, pe care numai o mamă ca ea era capabilă să-l nutrească. Nu merita atâta risipire de suflet și orice ceas în plus adăoga, la contul lui pasiv, sarcini pe care nu le-ar fi putut achita niciodată.

Restul zilelor îl petrecu la Iași, unde cunoscu o fată de o frumusețe rară: Liana Nicolau. In timpul unui ceai, o curtă și o seduse cu rafinament de Don Juan. Își jucă rolul de îndrăgostit cu abilitate de star și după întâlnirea următoare, Liana îi propuse să se căsătorească. Il iubea cu pasiune deslănțuită, de parcă i-ar fi promis împărăția lumii și dragostea lui Cupidon. Nel înlătură incidentul, cu o îndemânare de prestidigitator și amână răspunsul. Mai avea două zile de stat în Iași și avea intenția să se distreze. La despărțire, îi mărturisi, calm și cinic, adevărul.

— Imi ceri ceva care întrece puterile mele. Am iubit, dar dragostea m'a lecuit pentru totdeauna de asemenea nebunii.

— Nu crezi că vorbești prea solemn și că solemnitatea d-tale nu e în firea oamenilor? îl întrebă ea, cu sufletul aprins de emoție.

— Despre morți vorbesc în felul ăsta ori de câte ori am prilejul. Dragostea, pentru mine, e ceva pe care nu va mai reuși nimeni și nimic s'o readucă la vieață.

— Mă voi lupta s'o trezesc în d-ta, să-i dau strălucirea din trecut și atunci am nădejdea că va fi ceva muncit de mine și te vei îndura să nu mi-o mai refuzi! zise ea, sdrobită de durere.

— Uită-mă mai bine. Va fi mai ușor și mai cuminte pentru d-ta. Nu vreau să te mint, pentrucă sunt prea cinstit. Să admitem, prin absurd, că lucrurile s'ar petrece așa cum presupui. Dacă ai isbuti să-mi înmoi sufletul, ți-ai face cel mai mare rău și nu m'ai ierta în vecii vecilor; aș distruge, cu un cuvânt, două suflete: pe al d-tale și pe al meu, care ar reîncepe să sângere și să mă doară, așa cum cred că n'a suferit nimeni. Pentrucă n'aș iubi în tine pasiunea pe care mi-ai arăta-o, ci dragostea pe care am pierdut-o.

Ea i se asvârli cu disperare în brațe și, printre lacrămile calde care-i scăldau fața, spuse încet, cu nețărmurit regret:

— Te voi iubi toată vieața și te-aș fi iubit oricum ai fi fost.

— Uită-mă! șopti Nel Petrescu și o sărută prelung pe gură.

— Niciodată! zise ea, cu mintea risipită. Mă voi gândi mereu la tine și vei fi al meu cel puțin cu gândul. Gândurile nu mi le poți lua.

Dar Liana se înșelase. Nel îi luă și gândurile.

Se întoarse la escadrilă, ca și când ar fi revenit dintr'una din plimbările obișnuite și fu primit sărbătorește. Era ziua comandantului. Se bău mult, de parcă ar fi încercat să stingă în sufletul lor tot focul care măcina omenirea. Cântară melodii duioase al căror farmec nu mai erau în măsură să-l simtă, povestiră aventuri ușoare, ca niște oameni fără griji. In lume totul are un rost. Alții se îngrijau de ei. Ingrămădiți în jurul telefonului, la care comandantul primea ordine, palid și cu sentimentul celui care a mers mai departe decât se cuvenea, încercau să prevadă desnodământul.

— Nimic grav, băeți! se sili să zâmbească nepăsător comandantul. Un avion inamic, care reglează tirul artileriei, ca la manevre și au nevoie de unul de-ai noștri, ca și cum noi am fi vânători.

Comandantul agăță receptorul care-i rămase în mână. O tăcere de plumb se lăsă în cameră, ca si cum s'ar fi anunțat sfârșitul pământului.

— Plec eu, spuse comandantul liniștit, dar în adâncul ochilor stinși se citea un fel de renunțare; spărsese oalele și voia să le plătească.

O clipă toți avură impresia că se deschisese un mormânt și că spectrul care țâșnise din el, îi amenință deopotrivă; dar nimeni nu făcu o mișcare.

— E o nebunie, căpitane, e imposibil, zâmbi Nel Petrescu. Turmă fără păstor! Haida-de, căpitane, comandantul nu pleacă.

— Atunci? întrebă rugător comandantul.

— Plec eu.

Tăcerea fu și mai grea. Nicio vorbă, niciun gest. Chiar și comandantul nu zise nimic. Il privea halucinat și mut de venerație și fericire, ca Lazăr din Bethania pe Isus, după ce-i redase vieața.

Veselia încetase. Se înapoiară în aceeași cameră în care fremătase nepăsarea și voia bună, dar nu ca să se distreze, ci să-l aștepte pe Nel. Când erau împreună, gândurile erau mai puțin aspre, mai ușoare.

Cineva aruncă pe masă un pachet de cărți. Se învoiră tacit și jocul începu. O oră de sbucium se scurse repede. Din când în când ochii li se îndreptau către cer, dar, după ce rătăceau o clipă dealungul orizontului, se plecau neputincioși și neliniștiți în jos, ca să nu întâlnească în drum gândul care li se părea comun și deopotrivă de treaz. Comandantul își privi ceasul; apoi spuse foarte încet:

— E timpul să se întoarcă.

Dar vorba îi era oarecum străină, neconvingătoare, ca și cum el însuși nu ar fi crezut în ea.

— Niciun semn de vieață și încurând o să se lase noaptea, murmură un glas.

Căpitanul nu răspunse nimic, dar după o vreme anunță mașinal:

— Trei pici.

Un sgomot de motor îi făcu să tresară. Era însă numai o mașină de transport. Comandantul se ridică dela masă. Se jucă cu mascota escadrilei, un pisoi alb de toată frumusețea pe care-l botezaseră Yuky. Ochii îi fugeau însă spre geamul larg deschis al odăii, ca și cum ar fi pândit să sosească un mosafir mult așteptat. Se îndreptă spre fereastră și-și sprijini coatele pe pervaz. Vântul călduț îi mângâia obrajii, ca o alintare blândă de femee. Rămase nemișcat, ca și când s'ar fi temut să nu trezească visul care-l cuprinsese. Avea încredere neclintită în Nel. Se gândi că destinul nu va fi atât de câinos încât să-l înșele când îi era lumea mai dragă. Deodată își ciuli urechile, ca și cum ar fi pândit ceva și isbucni într'un strigăt de bucurie, de triumf.

— Se întoarce Nel.

Fugiră cu toții pe pistă. Vântul adia leneș și liniștea serii era deplină. Avionul cobora ușor, ca un vultur în sbor planat, făcu o spirală și luă pământ.

— V'ați clocănit, hm? întrebă căpitanul.

— Ba am avut bine de furcă cu el, răspunse Nel Petrescu cu veselie.

— Slavă Domnului că te-ai înapoiat. Te-aș fi avut toată vieața pe conștiință.

— „Toată vieața!" Ce paradox nostim, căpitane. Toată vieața poate să fie chiar mâine.

Inchinară pentru cel căzut și pentru învingător. Simțiră din nou pulsând sângele în vine. Parcă n'ar fi fost triști de când lumea.

*

Două zile în urmă, Nel primi o scrisoare al cărui scris, deși familiar, îi era cu toate acestea necunoscut. Desfăcu plicul calm, totuși curios; și emoția încercată, îl umplu de spaimă. Era dela Katia Ștefanovici. Se întrebă ce mai vrea femeea aceasta, care-l chinuise mai mult decât ori ce, cu farmecele și cruzimea sa și ce rost ar mai putea avea scrisoarea după atâtea luni de tăcere? Găsi cuminte să n'o citească, s'o distrugă înainte de a fi prea târziu. De ce să mai desgroape morții, de ce să-și înnece sufletul într'un val nou de tristețe? Trecutul îi fugi prin minte, ca o fantomă. Se învinse pe sine. Viermele curiozității se arătase mai tare. Cedă. Erau câteva rânduri, dar un întreg proces de conștiință, un enorm semn de întrebare:

„Știu că ai suferit. Și pe mine m'a durut sufletul. Poate nu mă crezi. E adevărul și numai adevărul. Mi-am călcat peste inimă, dar nu puteam alege. Ce rea și nemiloasă este vieața! Mai târziu, vei înțelege totul și — cine știe? — mă vei ierta. Te-am iubit și te voi iubi cu o dragoste cum numai tu o meriți și pe care numai eu ți-o pot da.

Dacă am însemnat ceva pentru tine, iartă-mă; sau, cel puțin, nu mă mai uri. Plâng și totuși nu am nicio putere să fac altfel."

Intunericul se lăsă mai de nepătruns. Se munci până la epuizare să înțeleagă ce sens avea scrisoarea și care putea să fie străfundul întregii situații, dacă cele ce-i scria erau adevărate. Scutură din nou trecutul, scurmă înfrigurat printre rămășițele amintirilor. Enigma era impenetrabilă, rece și sforțările sale neconvingătoare, inutile. Deveni solitar și îngândurat. Privirea i se încărcă de o tristețe neașteptată. Țăranii îl văzură din nou răscolind crânguri și văi; fetele își amintiră de el și-i zâmbiră; camarazii dădură din umeri și-l lăsară în plata Domnului. Nel Petrescu era un om, dela care nu se putea afla nimic mai mult decât ceea ce-ți spunea el însuși, sau din ce nu-ți spunea. Nu avea niciun prieten intim, niciun confident și nimeni nu era în stare să-i ghicească gândurile.

Își continuă sborurile sale nebunești, mitralie trupele dela câțiva metri, incendie un balon captiv și căpătă „Coroana României" și o citare pe armată. De trei ori se întoarse cu fuselajul ciuruit de gloanțe și schije. Dar alții nu se mai întorceau deloc.

Două săptămâni după aceea, părea să fi uitat incidentul. Erau în biroul comandantului, strânși în jurul hărții. Frontul se modificase, obiectivele erau altele.

Afară, ploaia turna cu găleata. Cerul se încărcase cu nori uriași și negri ca fundul iadului. Erau așa de spăimântători și de jos, încât s'ar fi zis că aveau de gând să înnăbușe pământul. Țârâitul strident al telefonului punctă atmosfera încordată, cu o amenințare nouă. Căpitanul ridică receptorul și ascultă. Il priviră cu toții într'o liniște de mormânt. Ochii i se turburaseră și o paloare de moarte i se întinsese pe față. Nu aflaseră nimic, dar bănuiau totul; aveau presentimentul, pe care-l are oricine în fața morții. In suflet se prelingea liniștit, dar haotic, picătură cu picătură, spectrul halucinant al sborului, prin necunoscutul elmentelor ostile ale naturii. Și mintea amplifica impresia și-i dădea o rezonanță fantastică de gol și durere.

— E curată nebunie, domnule general, protestă căpitanul. De ce-mi cereți să trimet un om care știu că nu se va mai întoarce? E un sbor inutil, pentrucă se va prăbuși înainte de a-și împlini misiunea.

La celălalt capăt al firului, generalul se arăta neclintit.

— Nu se va mai reîntoarce? Haida-deh! Nu-ți mai descuraja băeții. Asta rămâne de văzut. Eu am dreptul să procedez cum socotesc că e mai bine; risc vieața unui singur om, dar mă îngrijesc și salvez dela moarte divizii întregi.

— Dar vă asigur că nu e timpul pentru o asemenea încercare, protestă comandantul. Nu puteți fi de niciun folos oamenilor dv.

— Suntem datori să încercăm totul. Omul nu e decât o piesă dela marea mașină a națiunii.

— Vă înțeleg, dar norii ăștia...

— La naiba! râse generalul. Atâtea necazuri pentru câțiva nori!

Comandantul puse receptorul la loc și se așeză în scaun, fără să spună un cuvânt. Nu se mai simțea capabil de nimic. Il părăsiseră și forța și voința; îi era teamă de ei, de vieața lor. Înțeleseră cu toții tristețea care vibra în sufletul căpitanului și grija de părinte pe care le-o purta.

— Ei, căpitane ce s'a întâmplat? întrebă într'o vreme Nel Petrescu.

Căpitanul schiță un zâmbet amar.

— Cred că un sbor pe timpul ăsta, e curată nebunie.

— Absurd. Plafonul e la câteva zeci de metri.

— Ei bine, cineva dintre noi trebue să sboare. Cartierul are informații că de partea cealaltă se prepară ofensiva. Concentrări de trupe, instalări de baterii, iată ce-i interesează; surpriza ar însemna câteva divizii măcinate prostește.

Pe măsură ce vorbea, glasul îi devenea mai vioi și mai convingător. Se trudea să-și însușească un elan și un entuziasm care nu-i aparțineau, să-i facă să înțeleagă că de reușita acestui sbor atârnă soarta a mii de vieți. Ochii însă nu putea să trădeze; erau triști și obosiți, ca după o suferință imensă.

(Urmare în pag. 5-a)

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.